

ZSIDÓ ÉLET

FELEKEZETI HETILAP

SZERKESZTETTE 1933—1937.

KECSKEMÉTI VILMOS

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
BUDAPEST, VII., ERZSÉBET-KRT 18 SZÁM
TELEFON: 1-363-61.ELŐFIZETÉSI ÁR
EDES ÉVRE 20 PENGÓ
FÉLÉVRE 10 PENGÓ

Válasz a Korunk Szavá-nak Spectator cikke: Kritikánk tárgyi alapjai

Chanukka bibliai ünnep-e?

Irta: Prof. Dr. Heller Bernát

I. Hellén, hellénisztikus és zsidó gondolkodás

Chanukka imarendjét mind a nyolc napon át jellemzi a hallél, az a szoltáresoport, amely pészachnak, sovnausznak, szukkósznak, tehát a fölszabadulásnak és a Kinyilatkoztatásnak ünnepeit kitünteti. Egy nevezetes midrásmunka, a Peszikta Rabbati mélyértelmű megokolást talál erre az imarendi hagyományra. A Hallél így esendül meg: „Dicsőítétek Örökkévaló szolgálói, dicsőítétek az Örökkévaló nevét.” Voltunk egykor — így okolja meg a midrás — Egyiptomnak rabjai, voltunk Javannak a makedónszír önkénynek szolgálói, ma az Örökkévaló szolgálói vagyunk, őt dicsőítjük. Az aggáda finoman és mélyen átértette: itt hatalmas világszemléleti ellentétek ütköznek össze, a hellénisztikus gondolat és a zsidó válaszos erkölcs.

A zsidóság, csakúgy mint Indiáig az egész Kelet, Nagy Sándor korában, Nagy Sándor révén, találkozott a görög, akkor még mondhatjuk a hellén gondolkodással. Ez a találkozás barátságos találkozás. Iskolakönyveinkből jól ismeretes az a hatásos jelenet, miként borult le Világbiro Sándor a zsidó főpap, Jaddna előtt. Ennek a legendának kihatósa az európai mondára, amely Akibát hozza hasonlóan össze Leó

pápával, nekünk Buda Halálából ismeretes, de költőileg szemléltette a történelmi valóságot. Nagy Sándor, Arisztoteles neveltje, csakugyan a hellén szellemet képviseli, amint ez Homeros, Sophokles, Plato, Phidias alkotásaiból felénk sugárzik. Homerost tannaitikus irodalomnak ismeri, aggádánk talán nyomait is őrzi. Ettől a szellemtől gazdagodást nyerhetett volna a zsidó gondolkodás, Alexandriában nyert is. Talán fájlalni való is, hogy ez az alexandriai kezdemény szinte folytatás és hatás nélkül megszakadt. Mindenestre mondható: Nagy Sándor diadala a hellén szellem diadala.

De utódjai alatt nemesak a politikai hatalom keresesult el, hanem a hellén eszmény is hellénisztikus utánzattá torzult. A Makkabeusok korában ez a hanyatlás már megdőbbsent. IV. Antiochusnak a hellénizmus: csillogás, pompa, hatalom,

önkény, féltelenség. Epiphanesnek, Zeus Epiphanesnek, isteninek képzelte magát. Phoeniciában az olympiai játékokat utánozzák. Ere Ceviben, Szentföldön gymnasiumok, theatrumok keletkeznek. Ezekben a gymnasiumokban nem Homerost, ezekben a theatrumokban nem Euripidest adják elő, Korántsem. Ezek azok az intézmények, amelyek a mi hagyományos irodalmunkban theatrum és circus nevében teljesen megérdemelt rossz hírből állanak. Ezek a gyakorlatok, csak a szórakozást, az érdeket, az érzékiséget, a kéjt, a léhaságot szolgálják. Erre a gondolkodásra akarja IV. Antiochus nevelni, kényszeríteni a zsidóságot. Ennek a gondolkodásnak állított országszerte bálványimádó oltárokat. S ekkor a esőndes jámborok féltelmes hősökké magasztosulnak. Ezeket az oltárokat zúzzák szét a Makkabeusok.

II. Bibliai ünnep-e Chanukka?

A Peszikta Rabbati egyik chanukkai prédikációjában olvassuk: ne mondja az ember, én nem teljesítem az ősök parancsát, hisz' nem a tóra rendelte. — Csakugyan a Chanukkát a tóra nem rendelte, nem ren-

delhette. Nem rendelték a Szentírásunknak későbbi könyvei sem.

S mégis bizvást bibliainak tisztelhetjük, ünnepeketjük a Chanukkát. Nyilván a Makkabeusok koráról hirdeti egy késő prophéta (aki-

nek fejezeit Zecharja könyvéhez csatolták): „fölszerkentem Cijjon fiait Javan fiai ellen” (Zech. IX. 13.), az Örökkévaló, a seregek ura, gondját viseli nyájának, Juda házában, bárányok büszke hadi paripákká lesznek; hősökké tesztek: a csatatér porontyát úgy tapossák, akár az utcák sorát, harcolnak, mert velük van az Örökkévaló s megszerényítik a lovasokat (Zech. X. 3–6.).

S ne feledjük: Dániel könyve ugyanez a makkabeusok korának szenvedéseit, küzdelmeit, várakozásait, eszményét tükrözteti: Észak Királya (Antiochus) dühöng a szentség frigye ellen: figyelmét azokra fordítja, akik eszerben hagyják a szentség frigyét: erőszakkal meggyalázzák a szentséget, álnokul kedveskedik azoknak, akik elvetemülten vétének a frigy ellen. Amde a nép, amely ismeri istenét, erőre kap s cselekszik (Dániel XI. 30–32.).

S a nagy remény, az áhitott eszmény: ki van mondva az isteni határozat népedre és szent városodra, hogy vége szakad elpártolásnak, bűnnek, hogy a vétek megengeszteltek, hogy elérkezik az örök igazság, hogy megpecsételtetik a próphétai látomás, hogy felavattatik a szentségek szentsége (Dán. IX. 24.).

A Makkabeusok a próphétáknak példáját követik, a próphétáknak tanításait megvalósítani igyekeznek. Zeus és Aphrodite ellen ugyanazt a harcot indítják, amely századokkal azelőtt Baál és Astarte ellen folyt. Matatiás épügy dönti le Modiinben a bálványimádás oltárát, mint Elijahú a Karmel hegyén. A Hasmoneusok megalapították a mecseknek, a világosságnak ünnepeit.

III. S ma?

Ez a világosság szolgálja, amint a nagy vigasztaló próphéta követeli, *leóv gójim*, nemzetek világosságául. Az, amit a Chanukka ünnepe, a zsid heroizmus ma szükségesebb, mint valaha. Makkabeus hősiesség kell azoknak a szenvedéseknek elviselésére, amelyeket örvöngő Antiochusok reánk mérnek.

S időszerű a Chanukka ünnepe másfelől is. Mi ellen küzdöttek a Makkabeusok? Idegen tanok, idegen oltárak ellen. Ma pedig kiújul Izrael régi bűne: új, veszedelmes tanok után futkos, idegen oltárokon áldoz. Korunknak alig van eltévelyedése, mely a mi sorainkból is nem szédne híveit, áldozatait. Sőt még a hatalom rajongóinak és örvöngőinek is akadnak zsidó utánczóit. Izraelen be-

lül is bálványimádó oltárokat állítanak a hatalomnak, a „tekintély” címén.

Tekintély nincs más, mint az erőköles tekintélye. Imádni nem imádatunk mást, mint az Örökkévalót.

Razzia

Azzal a razziaival, mely két héttel ezelőtt zajlott le, annyit és oly sokféle beállításban foglalkozott már a napi-és felekezeti sajtó, hogy tulajdonképpen felmenthetők magunkat ebben a tárgyban elfoglalt álláspontunk ismertetése alól. Annak, hogy ezt mégsem tesszük, egyetlen oka van: álláspontunk lényegesen eltér a napisajtó egy részének és az egész zsidó felekezeti sajtónak ezügyben elfoglalt álláspontjától. Mi ugyanis nem vagyunk hajlandók a razzia ügyéből zsidókérdést csinálni és nagyon inpolitikusnak és szerencsétlennek tartjuk azt a magatartást, mely a polgárság egyetemes sérelméből a zsidóság részére külön sérelmet akar konstruálni. Nem tartjuk helyesnek ugyanabból a nézőszögből, melyből szerencsétlennek látjuk a nyilasveszedelem állandó és túlzott felhánytorgatását és kiszínezését sem és meg vagyunk róla győződve, hogy zsidó polgártársaink komoly része, tehát túlnyomó többsége szintén a mi felfogásunkat vallja.

A mi számunkra a razzia egy szempontból érdekes csak, a zsidóság jövődöntő sorsára vonatkoztatva. Az érdekel csupán bennünket, hogy most már valóban be fog-e következni az a nyugalmi állapot, melyet a belügyminiszter úr a razziaival foglalkozó interpellációra adott válaszában kilátásba helyezett. A belügyminiszter ugyanis azt mondta, hogy ha a fővárost a razzia megtisztította azoktól az elemektől, melyek ittléte a zsidóságnak volt legkevésbé érdeke, a zsidóságnak többi, tisztességes, államhű elemei nyugodtan fogják folytatni hasznos, magyar munkájukat. Ezt leegyszerűsítve, ha a razzia eredményeként az derül ki, hogy nem igazak

aki minket az ő igaz szolgálatára tanított. Gyujtsuk meg a Chanukka mécsseit *leóv gójim*, nemzeteknek világosságául, hogy megvilágítsa az utat, amely elvezet az emberiség isteni vallásához.

a szélsőjobboldalnak a „galíciai” beszivárgásról állandóan hangoztatott meséi, ezzel eggyel kevesebb jogcímen lehet majd a zsidóság ellen izgatni a közvéleménynek elfogult és ilyen rémmesek iránt fogékony részét.

Már pedig az utóbbi időkben lefolyt rendőri akciók a lehető legnagyobb mértékben alkalmasak arra, hogy ezeknek a hazug rémhíreknek hiteles voltát semmivé enyészessék. A cionista munkaközösségnek a rendőrségre előállított tagjairól megállapította a rendőrség, hogy eszük ágában sincs holmi kommunista összeesküvésben résztvenni és egyedüli céljuk magukat a palesztinai kivándorlásra előkészíteni. Az idegenellenőrző razzia eredményeképpen pedig a beszivárgott galíciai ezrek száma zsugorodott huszonkilenre és még az sem egészen bizonyos, hogy mind a huszonkilenc valóban olyan államellenes elem-e, akiknek kiutasítása indokolt és szükséges.

Természetesen egy pillanatig sem hisszük, hogy a nyilaskeresztes sajtó és a nyilaskeresztes röpiratok be fogják látni tévedésüket és legalább ebben az irányban be fogják szüntetni ámitó propagandájukat. Jól tudjuk, hogy őket tényekkel nem lehet befolyásolni. Viszont reméljük, hogy a razzia-eredmények gondolkodóba fogják ejteni a nemzsidó társadalomnak azt a részét, melyen a nyilaskeresztes még meg nem hatolt át oly mértékben, hogy véglegesen elvesztette érzékét a tényekben rejlő igazsággal szemben. És nemcsak reméljük, hanem a bizonyosság erejével tudjuk, hogy maga a kormányzat, ha eddig bizonyos mértékben maga is hitelt adott ezeknek a meséknek, a tapasztalatok hatása alatt a jövőben napirendre fog térni fölöttük.

Nincsen olyan rossz, melyből jó nem származhatna. Ebből a szempontból úgy érezzük, hogy a sérelmezett razziákból is származhatik előny a zsidóságra. Bizzunk ebben és reméljük ezt és akkor azt a néhány nemzsidót, akit a razzia során mégis előállítottak, elfogadhatjuk annak bizonyítékául, hogy a razzia nem a zsidó lakosság, hanem az idegenek ellen irányult.

Bélyeg

és bélyegalbum a jegyzéket érdeklődőknek bérmentve küld
ABONYI JENŐ bélyegkereskedése, Budapest, IV. Váci utca 45 szám. Telefon: 186-336.

Fizessen elő

a „ZSIDÓ ÉLET”-re

VÉSZI JÓZSEF

Írta: Dr. Kecskeméti György

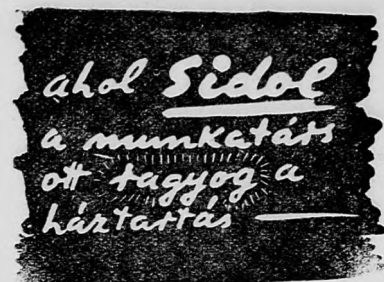
A Pester Lloyd hetvenkilencéves főszerkesztőjének visszavonulása lapja vezetéséből a megérdemelt pihenésbe nem olyan alkalom, hogy helyén volna nekrológot írni az élőről. Hisszük, hogy Vészi József még nem mondta el minden mondanivalóját azoknak, akik oly sokat tanultak tőle hatvanéves írói pályája során. Különösen nem kíván búcsúzni Vészi Józseftől a magyar zsidóság, mely éppen azt reméli, hogy ez a kivételes erejű és szellemű vezére czentül, megszabadulva a napi munka gondjaitól és terhétől, még többet fog törődni a zsidóság ügyével, amely eddig is, mindenkor szívügye volt.

Nem búcsúzunk tehát Vészi Józseftől, mikor elérkezett pályájának ehhez a fordulathoz — ha fájdalmas is mindnyájunknak a tudat, hogy betegség és kor pihenésre kényszerítik a ma is friss, ma is élesen világító elmét, a szüntelenül dolgozó kezét. De mégis arra készlet bennünket ez az alkalom, hogy végig tekintsünk egy dicsőségben gazdag pályán, mely valahogyan, kivételesen egyszerű és egyéni mivoltában is, példázatos volt a magyar zsidóság egésze számára.

A kor, melybe Vészi József pályájának fölfelé ívelő lendülete esett, a magyar föllendülésnek, az európaivá izmosult magyarság leghatalmasabb erőkifejtésének kora. Ebben a korban volt a legharmónikusabb a magyarság és a magyar zsidóság együttélése is. Nem abban az értelemben, ahogyan a mai idők elfogultságától s szándékos, vagy önkéntelen fordítéseiteől megfertőzött látás hirdeti: hogy a zsidók „elfoglalták” akkor a magyar élet gyümölcshozó és hatalmát jelentő pontjait; hanem abban a történelmileg megokolt és szükségszerű értelemben, hogy a zsidóság ösztönösen, vérében és lelkében magáévá tette a magyarság célkitűzéseit és egész erejével résztvett oly pozíciók kiépítésében, melyekre akkor a magyarságnak égető szüksége volt. A mai Budapest, a mai magyar gazdasági apparátust, egyszerűen a mai Magyarországot el sem lehetne képzelni a zsidóság ez önkéntes felelősségvállalása és munkája nélkül.

Vészi József alakja példázata szinte legteljesebben ennek a munkálkodásnak szellemi jelentőségét. A mai idők torzult eszméarámlatai között szinte nehéz megérteni, mit jelentett Vészi József magyarsága azokban az időkben, mikor ez az ő magyarsága segített európaivá fejleszteni a magyar újságírást. Ma: probléma volna talán: a zsidó embernek ily tökéletes egybeforrása a magyarság egész gondolatvilágával és szellemével. Akkor ez nem volt probléma, és éppen ennek a problémamentességnek a lendülete tette Vészi József pályáját, ennek a pályának hihetetlen belső lendületét töretlenné, szenvedélyességét elragadóvá, erejét ellenállhatatlanná. Vészi József benn élt a magyarság szellemi és politikai hárcainak sodrában, mint magyarrá asszimilált zsidó; s ez az asszimiláció nem felvett máz volt nála, hanem lelki átlényegülés, amely nem a zsidóság vándor-ösztonéi példázta, hanem a magyarság minden emberi lényegét magába forrasztó erejét. Hogy Vészi József ilyen ragyogó szóvivője lehetett a magyarság ügyének — hogy az lehetett később is, az összeomlás sötét éveitől kezdve, az nem a zsidó lélek összetételéből érthető meg, hanem a magyarság átolvasztó erejéből. Ennek az erőnek egyik leghatalmasabb megszállottja Vészi József. Olyannyira az, hogy ma is, visszavonulása idején, az idők torz és torzító ábrázolásmódja nem tudja elmosni az ő alakjának páratlan magyar és zsidó nagyvonalúságát.

E nagyvonalúság nemcsak Vészi József pályájának első szakaszában nyilvánult meg, mikor a szenvedélyes bajvivő egyre újabb haramozókat keresett magának, mikor ragyogó újságokat szerkesztett és alapított, melyek a megújuló magyar szellem fátylavivői voltak, mikor később igazolt belátásainak igazáért könnyedén vállalt népszerűtlenséget és önkéntes száműzetést is; ez a sok szenvedélyes és lobogó újraelkezdés, ez a lendületes vállalkozó kedv a maga mélyebb értelmét akkor nyerte el, mikor Vészi József elérte életének legfontosabb állomását és a Pester Lloyd főszer-

kesztője lett. Az addigi nyugtalan kereső attól a pillanattól fogva az egyetlen, nagy feladatnak példátlanul lelkiismeretes és pontos munkása lett. A szerkesztés minden napi munkáját minden részletre kiterjedő gondossággal művelte, mint azelőtt is: de most már egyetlen céllal, hogy a magyarság ügyét méltóképpen képviselje a világ közvéleménye előtt. Ebben a munkában nyerte el végső, monumentális formáját újságírói egyénisége; s ez az egyéniség tragikus vonással gazdagodott, mikor Vészi Józsefnek a magyarság tragédiáját kellett a világ nyilvánosságai elé vinnie s ugyanakkor feltartóztatnia, kivédnie a magyar zsidóság tragédiáját, melyhez mindig öntudatosan hozzászámította magát.

Ebben a tragikus végső kifejtésben mutatkozott meg legigazabban Vészi József nagysága. Egy pillanatra sem tántorodott meg magyar eszményeivel való hűségében, de soha, egy pillanatra sem engedte elhomályosítani ez eszményeket zavaros áramlatok torzításai által. Ő maradt, aki volt, és a legnagyobb, amit elérhetett, hogy ez a változatlansága a változó időben sem vált anakronisztikussá; mert időtállóan igaz volt az a szellemi és emberi lényeg, mely benne oly erővel valósult meg. Így válik meg most legnagyobb újságírói tetteinek színlelyétől, így kezdi meg életének és munkásságának új korszakát: mert mi nem hisszük, amit annyiszor hallottunk tőle ezekben a napokban, hogy fáradt és egyetlen vágya van már csak, a pihenés. Mi hisszük, hogy Vészi József ki fogja pihenni ezt a fáradságot és a pihenés újabb munkára fogja serkenteni; és különösen hisszük, hogy ennek a munkának egyik legfőbb célja a magyar zsidóság vezetésében és irányításában való részvétel lesz.

nek fejezeteit Zecharja könyvéhez csatolták): „fölszerkentem Cijjon fiait Javan fiai ellen” (Zech. IX. 13.), az Örökkévaló, a seregek ura, gondját viseli nyájának, Juda házának, bárányok büszke hadi paripákká lesznek: hősökké teszem: a esatater porontyát úgy topassák, akár az utcák sorát, hareolnak, mert velük van az Örökkévaló s megszégyenítik a lovasokat (Zech. X. 3-6.).

S ne feledjük: Dániel könyve ugyancsak a makkabeusok korának szenvedéseit, küzdelmeit, várakozásait, eszményét tükrözteti: Észak Királya (Antiochus) dühöng a szentség frigyé ellen: figyelmét azokra fordítja, akik eserben hagyják a szentség frigyét: erőszakkal meggyalázzák a szentséget, álnokul kedveskedik azoknak, akik elvetemülten vétének a frigy ellen. Ámde a nép, amely ismeri istenét, erőre kap s eszelepszik (Dániel XI. 30-32.).

S a nagy remény, az áhított eszmény: ki van mondva az isteni háta-
rozat népedre és szent városodra, hogy vége szakad elpártolásnak, bűnnek, hogy a vétek megengesztel-
tetik, hogy elérkezik az örök igazság, hogy megpecsételtek a prophétai látomás, hogy felavattatik a szentségek szentsége (Dán. IX. 24.).

A Makkabeusok a prophétáknak példáját követik, a prophétáknak tanításait megvalósítani igyekeznek. Zeus és Aphrodite ellen ugyanazt a hareot indítják, amely századokkal azelőtt Baál és Astarte ellen folyt. Matatiás épügy dönti le Modi-
imben a bálványimádás oltárát, mint Eliahu a Karmel hegyén. A Hasmoneusok megalapították a méceseknek, a viláosságának ünnepét.

III. S ma?

Ez a viláosság szolgáljon, amint a nagy vigasztaló próphéta követeli, *leóv gójim*, nemzetek viláosságául. Az, amit a Chanukka ünnepe, a zsid heroizmus ma szükségesebb, mint valaha. Makkabeus hősiesség kell azoknak a szenvedéseknek elviselésére, amelyekre örvöngő Antiochusok reánk mérnek.

S időszerű a Chanukka ünnepe másfelől is. Mi ellen küzdötték a Makkabeusok? Idegen tanok, idegen oltárok ellen. Ma pedig kiújul Izrael régi bűne: új, veszedelmes tanok után futkos, idegen oltárokon áldoz. Korunknak alig van eltévelyedése, mely a mi sorainkból is ne szedné hiveit, áldozatait. Sőt még a hatalom rajongóinak és örvöngőinek is akadnak zsidó utánpótlói. Izraelen be-

lül is bálványimádó oltárokat állítanak a hatalomnak, a „tekintély” címén.

Tekintély nincs más, mint az erő-
köles tekintélye. Imádni nem imádhafunk mást, mint az Örökkévalót.

Razzia

Azzal a razziával, mely két héttel ezelőtt zajlott le, annyit és oly sokféle beállításban foglalkozott már a napi- és felekezeti sajtó, hogy tulajdonképpen felmenthetnők magunkat ebben a tárgyban elfoglalt álláspontunk ismertetése alól. Annak, hogy ezt mégsem tesszük, egyetlen oka van: álláspontunk lényegesen eltér a napisajtó egy részének és az egész zsidó felekezeti sajtónak ezügyben elfoglalt álláspontjától. Mi ugyanis nem vagyunk hajlandók a razzia ügyéből zsidókérdést csinálni és nagyon inpolitikusknak és szerenesetlennek tartjuk azt a magatartást, mely a polgárság egyetemes sérelméből a zsidóság részére külön sérelmet akar konstruálni. Nem tartjuk helyesnek ugyanabból a nézőszögből, melyből szerenesetlennek látjuk a nyilasveszedelem állandó és túlzott felhánytorgatását és kiszínezését sem és meg vagyunk róla győződve, hogy zsidó polgártársaink komoly része, tehát túlnyomó többsége szintén a mi felfogásunkat vallja.

A mi számunkra a razzia egy szempontból érdekes csak, a zsidóság jövőjére vonatkoztatva. Az érdekel csupán bennünket, hogy most már valóban be fog-e következni az a nyugalmi állapot, melyet a belügyminiszter úr a razziával foglalkozó interpellációra adott válaszában kilátásba helyezett. A belügyminiszter ugyanis azt mondta, hogy ha a fővárost a razzia megtisztította azoktól az elemektől, melyek ittléle a zsidóságnak volt legkevésbé érdeke, a zsidóságnak többi, tisztességes, államhű elemei nyugodtan fogják folytatni hasznos, magyar munkájukat. Ezt leegyszerűsítve, ha a razzia eredményeként az derül ki, hogy nem igazak

aki minket az ő igaz szolgálatára tanított. Gyujtsuk meg a Chanukka mécsseit *leóv gójim*, nemzeteknek viláosságul, hogy megvilágítsa az utat, amely elvezet az emberiség isteni vallásához.

a szélsőjobboldalnak a „galíciai” beszivárgásról állandóan hangoztatott meséi, ezzel eggyel kevesebb jogcímen lehet majd a zsidóság ellen izgatni a közvéleménynek elfogult és ilyen rémmesék iránt fogékony rézét.

Már pedig az utóbbi időben lefolyt rendőri akciók a lehető legnagyobb mértékben alkalmasak arra, hogy ezeknek a hazug rémhíreknek hiteles voltát semmivé enyészessék. A cionista munkaközösségnek a rendőrségre előállított tagjairól megálapította a rendőrség, hogy eszük ágában sincs holmi kommunista összeesküvésben résztvenni és egyedüli céljuk magukat a palesztinai kivándorlásra előkészíteni. Az idegenellenőrző razzia eredményeképpen pedig a beszivárgott galíciai ezrek száma zsugorodott huszonkilencre és még az sem egészen bizonyos, hogy mind a huszonkilenc valóban olyan államellenes elem-e, akiknek kiutasítása indokolt és szükséges.

Természetesen egy pillanatig sem hisszük, hogy a nyilaskeresztes sajtó és a nyilaskeresztes röpiratok be fogják látni tévedésüket és legalább ebben az irányban be fogják szüntetni ámitó propagandájukat. Jól tudjuk, hogy őket tényekkel nem lehet befolyásolni. Viszont reméljük, hogy a razzia-eredmények gondolkodóba fogják ejteni a nemzsidó társadalomnak azt a részét, melyen a nyilaskeresztes mérreg még nem hatolt át oly mértékben, hogy véglegesen elvesztette érzékét a tényekben rejlő igazsággal szemben. És nemcsak reméljük, hanem a bizonyosság erejével tudjuk, hogy maga a kormányzat, ha eddig bizonyos mértékben maga is hitelt adott ezeknek a meséknek, a tapasztalatok hatása alatt a jövőben napirendre fog térni fölöttük.

Nincsen olyan rossz, melyből jó nem származhatna. Ebből a szempontból úgy érezzük, hogy a sérelmezett razziákból is származhatik előny a zsidóságra. Bízunk ebben és reméljük ezt és akkor azt a néhány nemzsidót, akit a razzia során mégis előállítottak, elfogadhatjuk annak bizonyítékául, hogy a razzia nem a zsidó lakosság, hanem az idegenek ellen irányult.

Bélyeg

és bélyegalbum á jegyzéket érdeklődőknek b e r m e n t v e küld
ABONYI JENŐ bélyegkereskedése, Budapest, IV. Váci ucca 45
szám. Telefon: 186-336.

Fizessen elő

a „ZSIDÓ ÉLET”-re

VÉSZI JÓZSEF

Irta: Dr. Kecskeméti György

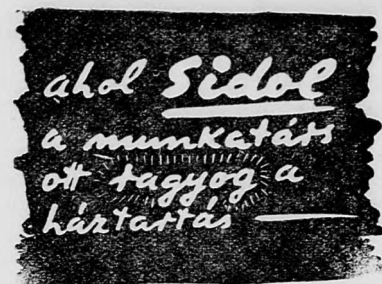
A Pester Lloyd hetvenkilencéves főszerkesztőjének visszavonulása lapja vezetéséből a megérdemelt pihenésbe nem olyan alkalom, hogy helyén volna nekrológot írni az élőről. Hiszünk, hogy Vészi József még nem mondta el minden mondanivalóját azoknak, akik oly sokat tanultak tőle hatvanéves írói pályája során. Különösen nem kíván búcsúzni Vészi Józseftől a magyar zsidóság, mely éppen azt reméli, hogy ez a kivételes erejű és szellemű vezére ezentúl, megszabadulva a napi munka gondjától és terhétől, még többet fog törődni a zsidóság ügyével, amely eddig is, mindenkör szívügye volt.

Nem búcsúzunk tehát Vészi Józseftől, mikor elérkezett pályájának ehhez a fordulathoz — ha fájdalmas is mindnyájunknak a tudat, hogy betegség és kor pihenésre kényszerítik a ma is friss, ma is élesen világító elmét, a szüntelenül dolgozó kezét. De mégis arra készlet bennünket ez az alkalom, hogy végig tekintsünk egy dicsőségesen gazdag pályán, mely valahogyan, kivételesen egyszerű és egyéni mivoltában is, példázatos volt a magyar zsidóság egésze számára.

A kor, melybe Vészi József pályájának fölfelé ívelő lendülete esett, a magyar föllendülésnek, az európaivá izmosult magyarság leghatalmasabb erő kifejtésének kora. Ebben a korban volt a legharmónikusabb a magyarság és a magyar zsidóság együttélése is. Nem abban az értelemben, ahogyan a mai idők elfogultságától s szándékos, vagy önkéntelen fordítéseiteől megfertőzött látás hirdeti: hogy a zsidók „elfoglalták” akkor a magyar élet gyümöleshöz és hatalmát jelentő pontjait; hanem abban a történelmileg megokolt és szükségszerű értelemben, hogy a zsidóság ösztönösen, vérében és lelkében magáévá tette a magyarság célkitűzéseit és egész erejével résztvett oly pozíciók kiépítésében, melyekre akkor a magyarságnak égető szüksége volt. A mai Budapest, a mai magyar gazdasági apparátust, egyszerűen a mai Magyarországot el sem lehetne képzelni a zsidóság ez önkéntes felajánlkozása és munkája nélkül.

Vészi József alakja példázata szinte legteltesebben ennek a munkálkodásnak szellemi jelentőségét. A mai idők torzult eszmeáramlatai között szinte nehéz megérteni, mit jelentett Vészi József magyarsága azokban az időkben, mikor ez az ő magyarsága segítette európaivá fejleszteni a magyar újságírást. Ma: probléma volna talán a zsidó embernek ily tökéletes egybeforrása a magyarság egész gondolatvilágával és szellemével. Akkor ez nem volt probléma, és éppen ennek a problémamentességnek a lendülete tette Vészi József pályáját, ennek a pályának hihetetlen belső lendületét történetté, szenvedélyessé elragadóvá, erejét ellenállhatatlanná. Vészi József benn élt a magyarság szellemi és politikai hárcainak sodrában, mint magyarrá asszimilált zsidó; s ez az asszimiláció nem felvett máz volt nála, hanem lelki átlényegülés, amely nem a zsidóság vándor-ösztonéi példázta, hanem a magyarság minden emberi lényegét magába forrasztó erejét. Hogy Vészi József ilyen ragyogó szóvivője lehetett a magyarság ügyének — hogy az lehetett később is, az összeomlás sötét éveit alatt, az nem a zsidó lélek összetételéből érthető meg, hanem a magyarság átolvasztó erejéből. Ennek az erőnek egyik leghatalmasabb megszállottja Vészi József. Olyannyira az, hogy ma is, visszavonulása idején, az idők torz és torzító ábrázolásmódja nem tudja elmosni az ő alakjának páratlan magyar és zsidó nagyvonalúságát.

E nagyvonalúság nemesak Vészi József pályájának első szakaszában nyilvánult meg, mikor a szenvedélyes bajvivő egyre újabb haremzőket keresett magának, mikor ragyogó újságokat szerkesztett és alapított, melyek a megújuló magyar szellem falkyavivői voltak, mikor később igazolt belátásainak igazáért könnyedén vállalt népszerűtlenséget és önkéntes száműzetést is; ez a sok szenvedélyes és lobogó újrakezdés, ez a lendületes vállalkozó kedv a maga mélyebb értelmét akkor nyerte el, mikor Vészi József elérte életének legfontosabb állomását és a Pester Lloyd főszer-

kesztője lett. Az addigi nyugtalan kereső attól a pillanattól fogva az egyetlen, nagy feladatnak példátlanul lelkiismeretes és pontos munkása lett. A szerkesztés minden napi munkáját minden részletre kiterjedő gondossággal művelte, mint azelőtt is; de most már egyetlen céllal, hogy a magyarság ügyét méltóképpen képviselje a világ közvéleménye előtt. Ebben a munkában nyerte el végső, monumentális formáját újságírói egyénisége; s ez az egyéniség tragikus vonással gazdagodott, mikor Vészi Józsefnek a magyarság tragédiáját kellett a világ nyilvánosságai elé vinnie s ugyanakkor feltartóztatnia, kivédenie a magyar zsidóság tragédiáját, melyhez mindig öntudatosan hozzászámította magát.

Ebben a tragikus végső kifejtésben mutatkozott meg legigazabban Vészi József nagysága. Egy pillanatra sem tántorodott meg magyar eszményeihez való hűségében, de soha, egy pillanatra sem engedte elhomályosítani ez eszményeket zavaros áramlatok torzításai által. Ő maradt, aki volt, és a legnagyobb, amit elérhetett, hogy ez a változatlanúsága a változó időben sem vált anakronisztikussá; mert időtállóan igaz volt az a szellemi és emberi lényeg, mely benne oly erővel valósult meg. Így válik meg most legnagyobb újságírói tetteinek színlelyétől, így kezdi meg életének és munkásságának új korszakát: mert mi nem hiszünk, amit annyiszor hallottunk tőle ezekben a napokban, hogy fáradt és egyetlen vágya van már csak, a pihenés. Mi hiszünk, hogy Vészi József ki fogja pihenni ezt a fáradságot és a pihenés újabb munkára fogja serkenteni; és különösen hiszünk, hogy ennek a munkának egyik legfőbb célja a magyar zsidóság vezetésében és irányításában való részvétel lesz.

Quo usque tandem?

Mint árvíz után a békák és a patkányok, a világháborút követően is szerfölött elszaporodtak a közélet terén a *catilináris existenciák* és attól kell tartanunk, hogy egészen és véglegesen átveszik az uralmat élők és halottak fölött. Sok válfaja van ezeknek a Catilináknak, sokan grasszálnak szemtelenül és dölyfösen a fórumon, sokakat közülük egy sajtóságot varázslat hatása alatt még tisztellett is vesznek körül, olyanok is, akik tisztában vannak a veszélyes alakok tartalmatlanságával, lelkük sivárságával, ismét mások gyáván meghunyászkodnak előttük. Senkisen akarja a bőrét a vásárra vinni s így nem esoda, ha tarajuk mind nagyobbra nő és — különösen tömörülve — vakmerőségük és — étvágyuk is gyarapszik.

A mai Catilinák *nem mindig demagógok*, sok közöttük a sima szalonbetyár és talán még több az álarcos, a színlelő. Ezek a veszélyesebbek. Az önzetlenség és jámborság köntösében járnak és csak a haláluk után derül ki lelkük sivársága. Csak ekkor tudjuk meg, hogy az idő, amit a közügyekre fordítottak, voltaképpen csak garasos áldozat volt, szemfényvesztés, melynek segítségével a tömegeket hódolásra készítették, mert többnyire vagyonos emberek lévén szenvedélyesen vadásztak a dicsőségre, melyhez olesón vagy ingyen hozzájutni nagyon fölséges dolog lehet szemeikben.

Mások, az anyagiakban, élénk szemforgatással és álszenteskedéssel igyekezzenek a tömegek kegyét és az ebből folyó népszerűséget megszerezni. De vannak más fajtájúak is, ügyes középszerűek, akik szervezőképességükkel és kihívó fölénykedéssel — mindenkit félretelva — telepsznek a

zöld asztal mellé és ha egyszer ott ülnek, nincs az a hatalom, mely őket onnan eltávolítsa. Ők egyenesen nélkülözhetetlenek.

Mindenki újjal mutat már a senkinek nem rokonszenves bogánesokra, akik legalább is a náluk sokkal méltóbbak tömegei elől zárják el a közmegegyezés lehetőségét és az ebben rejlő megtiszteltetést évek hosszú sora óta. Összegekről beszélnek egészen nyilvánosan, amiket a „tisztelhetlen” állások betöltői rejtett címeiken hűznek a köz pénzéből s ha ebben van is talán túlzás és az „on dit” nem minden esetben fedí is a valóságot, maga az a tény, hogy ilyen hírek közszájon foroghatnak, olyan súlyos sebe a közéletnek, melyet vállvonogatással, elutasító kézmozdulattal a lelkekből kioperálni nem lehet.

Ezek a megállapítások, sajnos, a *zsidó vallási közösségre is vonatkoznak*, tőlük mi sem vagyunk mentesek. Hányszor tették már szavá, e sorok írója és mások is a fönt vázolt jelenségeket? Mindhiába! Egyes urak úgy ülnek évek hosszú sora óta bizonyos gazdasági vonatkozású vagy befolyást nyújtó tisztelhetlen posztóiban, mintha beleszűntek volna és pótolhatatlanok lennének vagy más azt a funkciót elvégezni nem is tudná. Pedig ők is voltak új emberek abban az állásban és — Isten ments! — meg is halhatnak. Mi lesz akkor? Mégis csak más valaki lesz kénytelen a helyükbe ülni és a munkát tovább folytatni.

A Tórához sem lehet minden héten ugyanazokat föl hívni. Mások is áhítoznak a megtiszteltetésre és talán nem is gondolnak arra, hogy ők is életük fogytáig lesznek majd árendásai a „Kőved”-nek, mely minden tisztesség és arra alkalmas polgárt megillet. Némelyik nélkülözhetetlen már az összes fogait elvesztette, de tovább csámcsog és fölhaborodva néz arra a fiatal tehetségre, aki sóvargással várja, hogy neki is legyen beszólása a közdolgaiba. Rettenetesen visszataszító látvány!

Nekünk munificens úriemberek vagy nagy intelligenciájú puritánok kellene vezetőkül, ha azt akarjuk, hogy a legsúlyosabb válságból kivezessük felekezetünket.

Az ilyenekkel szemben nem lesz tere a gyanakvásnak és gyanúsításnak. Ezek maguktól is tudni fogják bizonyos idő múltán, hogy illenék átengedni helyeiket más érdemes és az állásban elfáradt testvéreiknek.

A minap két zsidó hittestvérünk húnnya le örökre a szemét. Az egyik *Pick József*, a másik *Seligmann Emil dr.* volt. Mindketten *nagylelkű alapítványokkal* dokumentálták végrendeleteikben szívük melegét és lelkük fenékelt gondolkodását. Tudtommal *egyik sem vett élénkebb részt a felekezeti életben*. Lehet, hogy szerények is voltak, de egészen bizonyos, hogy nem igen akarták őket észrevenni az illetékesek. Nem igen célszerű az ilyeneket szerepeltetni: rossz benyomást tesz, ha valaki nagyon megmutatja, hogy a vezetőknek áldozatkésznek kell lenni és *példaadónak* a szó legnemesebb értelmében. Pick és Seligmann nem kaptak dísztemetést és nem lettek Izrael pótolhatatlan veszteségei gyanánt elparentálva, de minden igaz ember háládatos áldása száll sirhantjuk fölé!

Kimondom aperte, hogy nem csak a piaci szószátyár demagógra illik a Catilina megbélyegző neve, átvitt értelemben sokan vehetnek magukra ebben az örök érvényű szóban rejlő célzást. Ne várjanak, amíg kiáll a fórumra egy új Cicero és odakiáltja feléjük:

Quo usque tandem!

Parvus

— Meghalt egy 116 éves zsidó Olyzarkában. Wolhynia tartományban 116 éves korában most hunyt el Chaim Leib Czysz. A zsidó aggasztán életének utolsó napjáig megtartotta testi és szellemi frissességét és résztvett még a legutóbbi hitközségi választáson is.

A londoni „Hom Exhibition”

1937 kozmetikai szencziója a ráncos petyhüdt, klimaktériumban leromlott arc-bőr javításának új tudományos módja, *otthoni kezelés mellett*.

Felvilágosítás:

GRÉ KOZMETIKA Budapest, IV, Petőfi Sándor-utca 10. — Párisi-utca 3.

Ugyanott kozmetikai kurzusok, laboratoriumi kiképzés.

A mindenség költője

E. Lázár Franciska

új verses kötet

A „Végtelen nyomában”

a gyönyörűen kiállított kötet ára P. 3.—

Megrendelhető az összeg előzetes beküldése ellenében a Zsidó Élet kiadóhivatalában

A tűzharcosok felekezeti választójoga

Írta: Hámos Gyula

A törvényhozás házában most folyik a *tűzharcos javaslat* tárgyalása s mi érdemesnek tartjuk ennek kapcsán idézni a honvédelmi miniszter úr szavait, mellyel a törvényjavaslatot bevezette:

„A törvényhozás már eddig is több ízben fejezte ki a nemzet elismerését ama fiai iránt, akik a világháborúban mint tűzharcosok teljesítették szolgálatot.”

A tűzharcos javaslat tárgyalásánál felszólalt Fábian Béla orsz. gyűlési képviselő is, aki megrázó beszédét a következő szavakkal kezdte:

„Mély megilletődéssel szólalok fel most, amikor frontharcos bajtársaim sorsáról vanszó.” Majd többek között azt mondotta, hogy a tűzharcosok nem kiváltságokat akarnak, hiszen a hazával szemben kötelességüket teljesítették, de azt megkívánhatják, hogy *ne sorozzák őket a második osztályba* azokkal szemben, akik nem voltak a háretéren.

A javaslathoz felszólalók kivétel nélkül a legnagyobb elismeréssel és megbecsüléssel beszéltek a tűzharcosokról. Ezek az érzelmek — melyeknek a honatyák hangos kifejezést adtak, — nem új keletűek. Évek óta tárgyalják az illetékesek, hogyan és milyen módon fejezzék ki a nemzet háliját azokkal szemben, kik kötelességüket híven teljesítették a háretéren hazájuk iránt. És még egy pontban egyetértének a felszólalók. Mindannyian keveslik azt a jutalmat, amit a nemzet — jelenlegi teherviselő képessége mellett — adhat a tűzharcosoknak és rokkantaknak.

Ezekkel a egyszerű felszólalókkal szembeállítva, meg kell állapítanunk, hogy a pesti izr. hitközség elnöke már *nem ilyen maradéktalan elismeréssel* aposztrofálta a zsidó frontharcosokat, amikor tavaly a hitközségi választások előtt, egy bizottságnak, — kik a zsidó vallású frontharcosok részére hitközségi szavazati jogot kértek, — azt a kijelentést tette, hogy *sok közöttük a megbízhatatlan elem* ezért *nem hajlandó részükre a választó jogot megadni, továbbá a hadirokkantakat és frontharcosokat sem hajlandó előnyben részesíteni az ál-*

lásra és segélyre szorulóknak tekinté- ben.

Igy nyilatkozott a pesti hitközség elnöke, vállalva természetesen az erkölcsi felelősséget, amely emiatt a frontharcosokkal és rokkantakkal szemben a hitközségre háramlik.

Hogy *milyen statisztika vagy tapasztalat* bírta rá az elnököt nyilatkozata megtételére, vagy honnan merítette merész állítását, nem tudjuk, azt hisszük, maga se tudná indokolni. Erre a nagyon bátor kijelentésre csupán azt hozhatjuk fel talán mentesítő, hogy esetleg nem volt rokonszenves (nem volt előre megrendelve s nem Fejbólintó Jánosokból állott) a küldöttség s ellenzéki célokat szolgáló politikai lépésnek tartotta a kérelmet. De a zsidó frontharcosokra tett lealázó kijelentést nem enyhíti az sem, hogy a választások előtt technikailag már *nem volt keresztülvihető*, — az idő rövidsége miatt, — hogy a rokkantaknak és frontharcosoknak már az 1936. évi hitközségi választásokra megadassék a választási jog. Bár *ez nem mentheti* az elnököt, mert *már a hitközségi választásokat megelőzőleg 3 évvel emlékiratban kérelmetetett a VI. községkerületből*, melynek elnöke szintén Stern Samu, tehát elég idő állott rendelkezésre és a jogfosztott adófizetők pénzén is fenntartott nagyszámú és hivatott személyzetnek is elegendő ideje volt, hogy a megfelelő választójogi reformot előkészíthessék s az alapszabályokba beiktassák. A soha többé meg nem ismétlődhető 1936. évi választás óta *másfél év telt el* s ez az idő is meddő maradt a frontharcosok és rokkantak számára, sőt a hitközség elnöke újabban a komolytalan elemek közzé sorozta a világháborúban küzdött zsidó vallású katonákat. Nem tudjuk, hogy ez egy *elszólás volt-e, vagy pedig tudatos szándékosság*, mindegy, mert elhangzott egy felelős tényező szájából, rektifikálva nem lett, s így vi-

selni kell az erkölcsi konzekvenciákat.

Hogy mennyire távol állnak a pesti hitközség vezetőségének lelki-ségétől a frontharcosok és hadirokkantak, felhívjuk a közvélemény figyelmét a főtitkár úr ama nemes cselekedetére, amellyel a múltban elutasította egy hadirokkant csoport *kedvezményes macesz iránti kérelmét*. Nem talált módot és formát, hogy — nem ingyen — kedvezményes macesz jusson a szegény, de a vallásos hagyományokat mégis megtartani akaró rokkantaknak. Erről majd más alkalommal számolunk be, most csak arra kérjük az elnök és főtitkár urat, de az előljárásság minden egyes tagját, vegyenek annyi fáradságot és olvassák el a tűzharcos javaslat szónokainak beszédeit s különösen felhívjuk a pesti hitközség előljárásságában helyet foglaló *törvényhozók figyelmét* arra a körülményre, hogy azt az elismerést, amelyet az egész ország tűzharcosainak követelnek, azt nem lehet a felekezetükön belül, a felekezeti élet megnyilvánulásainál elgáncsolni s reméljük, hogy *a felekezetük tűzharcosainak és rokkantjainak a felekezeti szavazati jog megadása* iránt a megfelelő lépéseket megteszik. Ez anyagilag nem jelent terhet, amint a hitközség pénzügyi egyensúlyát nem rendíti meg.

Ezt követeli a felekezeti közvélemény is, mely nem tűrheti, hogy amint *Fábian* képviselő mondta, *a tűzharcosok a második osztályba legyenek besorozva* nemcsak az országban, hanem mint a tények mutatják, a felekezeti életben is.

Ha az elnök úr által elhangzott vélemény a hitközség vezetőségének álláspontja is, akkor nincs erkölcsi jogosultsága minduntalan a tízezer zsidó hősi halottakra s a zsidó katonáknak a világháborúban szerzett kitüntetéseire hivatkozni, amikor csak megtiszteltetés lehet az egész hitközségre, hogy a frontharcosoknak és rokkantaknak a hitközségi életben politikai jogokat ad. Állapítsuk meg tehát, hogy mulasztás történt, olyan mulasztás, amely mielőbb pótlendő.

MEINL kávé fogalom

A mult érdekességeiből

Rovatvezető: GÁLÓSI SOMA

Az Óbudai Freudiger nemesi család kegyeletes házvétele

A III. ker. Lajos-utcai 137. sz. egyemeletes, hosszú, keskeny udvarú, régi ház a napokban gazdát cserélt. Eddigi tulajdonosa a legidősebb óbudai zsidó polgár, a városzerte ismert Weisz Simon bácsi, a Menucho Nechauno egyesület elnökének tulajdonából vétel útján átszállt óbudai Freudiger Ábrahám, m. kir. kormányfőtanácsos, hitk. elnök fiára.

A nemesi család ezáltal birtokába jutott annak a háznak, amelyben dédapjuk, rabbi Freudiger Pinchesz Leó, az óbudai községnek rangban első dajonja, rabbiülnöke állandóan lakott. Birtokosok lettek azon a területen, honnan nemesi előnevük származik. A régi épület jóval kiáll újabb szomszédai sorából és így utcai része lebontásra van ítélve, vétele tehát tisztán kegyeleti szempontból történt.

Maga a ház is egyike a legérdekesebbeknek az immár sorban esküvő alá kerülő régi óbudai épületeknek, azon tizenkét „Judenhäuser” közé tartozik, melyeket a gróf Zichy uradalom 1750 körüli években adott el egyes zsidó családoknak és melyek a vételi feltételek szerint sem az uradalomnak, sem a községnek további szolgáltatmányokkal nem tartozik és azért „Freihaus” néven szerepeltek. A meglévő feljegyzések szerint ezen akkori számozás szerinti 25. sz. házat az uradalomtól Bródy Feitel, tőle pedig Oesterreicher József vette meg és sokáig Oesterreicher-féle háznak is hívták.

Ezen tulajdonostól Schönwald Péter birtokába jutott, ki mint igen tekintélyes vagyonú ember, később Pesten élt és mint „Pester tollerierter Jude” 1806. nov. 6-án végrendeletet készített. Feleségére, két fiára, két leányára szép összegű vagyont és értékeket testálva, óbudai házat tisztán kegyeleti és jótékony célokra hagyta. Fideicomiss-nak, tehát hitbizománynak nevezik az akkori okiratok, mit mi ma alapítványnak hívunk. Ilyen fideicomissumává tette a végrendelet a házat, kezelését a zsidó község vezetőiből álló gondnokságra bízta és jövedelmét nemes célokra rendelte fordítani.

Két szobát imahelynek szánt, szöfer tóróját odavitetni rendelte. Egy

talmudtudósnak ingyen lakást és vele együtt még hét férfinak, kik minden napi talmudra, minjonra járjanak évi 100—100 frtot rendelt kifizetni. Halála évfordulóján szegénységre, továbbá szegény lányok kiházásítására, az óbudai szertgomi rabbi beneficiumaira szánta a többi jövedelmet az örökgyógy, kit születési helye után Péter Gräner-nek is hívták.

Meg is vannak a kezelési számadások a házról. Tíz év múlva azonban a két fiú örökös úgy elszegényedett, hogy a ház eladását és a kegyeleti célokra rendelt tőkék lététbe helyezése mellett, a feles vételár kiutalását kérték. Merthogy a segélyzendők közül ők vannak legjobban rászorulva. A gondnokok azonban fenntartották az alapítványt.

Egy 1813. évi okmányra a szomszédos 24. sz. házgazdák Veit Ferenc és felesége némi közös falak és csatorna körül kötött egységet a gondnokokkal. Nathan Aron Offenheimer, Ábrahám Bobele és Wolf Kolitscher előjárókkal. Latin látta-mozását írta rá Urbanovich Pál uradalmi provisor, rányomva az akkori földesuraság, a m. kir. korona-uradalom szép címeres pecsétjét.

1835 nyarán a ház teljesen leégett. Újraépítését nem kisebb mester, mint Zitterbarth építész, a pesti vármegyeháza és számos nevezetes épület létesítője kapta meg. Egy 1836-ban kelt nyilatkozatban örökgyógy fiai, kik úgy látszik, jobb sorsba jutottak, megengedik a felépítéséhez kölcsön felvételét és lemondanak, míg a tartozás lakbérékből törlesztve nem lesz mindennemű segélyezésről.

A zsidó község és árvakassza adott 30.000 forintnál nagyobb kölcsönt a számadás szerinti 31.916 frt 52 kr. újraépítési költséghez. Az emelet udvari folyosójának rácsa

közepén díszként vasból kiverték és jelenleg tehát száz év után is ott van:

FIDEICOM
DES
P. S.
1837.

Az óbudai zsidó község az uradalom úriszékéhez intézett egyik beadványában Schönwald Pétert úgy említi, ki szorgalmával és becsületességével ügyleteiben és eszelekedteiben. — in Handel und Wandel — szerzett vagyont. Házát „als ein Gott geweihtes Haus” jelöli meg.

Ezt az Istennek szentelt házat veszi tehát birtokba az Óbudai Freudiger család. Dédatyjuk itt lakott a bolt-hajtásos, ódon szobákban. Mint szerény állású dajon járt ki-be a régi kapu alatt, itt élte le jámbor életét.

Az életéről és működéséről itt meglévő emlékeket legközelebb adom közre.

Néhány szó

Dr. Berényi Sándor cikkéhez

Írta: Dr. Szántó Manó orvos, v. népf. ezredorvos

Jakob Wassermann a híres író mondja: „a racegyűlöletet a durva, külső viselkedés, az eltérő ruházódás táplálja. Szerény, esendes voltam, soh' se volt bajom az iskolában a legvéresebb osztrák viszonyok között”. Dr. Berényi Sándor cikke, annak böles indokolása, kell hogy országos mozgalom megindítója legyen.

Nincs szükség elkülönítő viselkedésre, öltözködésre. A háborúban sokszor volt alkalmam egészségügyi szabályok alapján szakált, pajeszt, haját teljesen kopaszra vágatni. — az ellenszenv megszűnt. Sokkal szimpatikusabbnak nézte a vezetőség a pajesz nélküli, semmi különbséget nem mutató katonát és nem kellemetlenkedett neki. Sebesülése esetén így sokkal inkább tudtam hazaküldeni mint a pajeszével. Kezdetben rossz szemmel néztek, de csakhamar megnyugodtak. Sokszáz esetben hasznukra volt a külső megváltozás, azt hiszem hálásan gondolnak volt ezredorvosukra. Nincs szükségünk elkülönítő öltözködésre, viselkedésre. Komolyan vegyük e kérdést, a külsőség nem vallásosság; mi vallásunk szent tanaihoz ragaszkodunk — nekünk nincs szükségünk lengyel-orosz történelmi saallangra — pajeszra, kaftánra.

Steiner Árminné

imakönyvkereskedése מוכר ספרים
Budapest VI., Király-u. 8. Tel.: 123-806

imakönyvek, finom minőségű gyarju- és selyem-tal-szok kegyeszek Menyasszonyi-imakönyvek nagy választékban, lefinomabb bökötekekben. Zsidó tudományos könyvek Veszék használt zsidó tárgyu és heber könyveket magasáron Kérjen árjegyzeket!

A zsidó fiatalság útja

(Egyben válasz Juhász-Junger József dr. cikkére)

Írta: DÉNES BÉLA

A *Korunk Szava*-nak legutóbbi számában Juhász-Junger József dr. tollából cikk jelent meg. „Ifjúsági kérdések” címmel. A tanulmány igen éles és mélyenlátó szemmel foglalkozik a harmincasok problémáival, terjedelmének nagyobb részét azonban a zsidó harmincasok problémáinak felvázolása adja s merem állítani, hogy a tanulmány e része *történelmi jelentőségűvé válik*. Először azért, mert keresztény, illetőleg aktív katolikus folyóirat először lépi túl a „nem vagyok antiszemita” elvi, de mégis kissé nagyon is az általánosságokban mozgó kijelentést. Nagyon becsületes és tiszta szándékú férfiak, politikusok ajakáról halljuk, nemegyszer azt, hogy ők nem antiszemiták, de... s aztán jön egy felsorolás, mely — legalább is szemünkben — bizonyítja, hogy minden jószándékuk s becsületességük mellett avatatlanok, a kérdéssel nincsenek tökéletesen tisztában s visszasságokat, melyeket a nagytöke egyes képviselői elkövetnek, hajlandók az összzsidóságnak tulajdonítani csak azért, mert hazánk gazdasági fejlődésének utolsó 70—80 évében a zsidók százalékosan talán nagyobb számban kerültek az élre, mint a nemzsidók. Már Pap Károly rámutatott arra, hogy ennek *jórészen az az uralkodó osztály volt oka, mely szívesen átengedte a gazdasági vezetést a zsidóságnak, tudván, hogy az nem kívánkozik a politikai vezetés után s így támasza lehet a parasztsággal szemben, mely gazdasági helyzetének javításán túl politikai vezetésre is igény tartott*. Juhász-Junger és a *Korunk Szava* nem esik ebbe a hibába s talán az első, a keresztény lapok között abban, hogy teljes élességgel s tisztaságban láttatja a zsidó fiatalság problémáit, olyan tisztasággal, amilyen tisztasággal bizony a zsidó lapok között is csak kevesen. Mit is mond a *Korunk Szava*, azaz Juhász-Junger?

1. A liberalizmus csak egészen felületes nacionalizmust követelt s ezért a magyarsághoz felületesen asszimilált zsidó rétegek is könnyen tarthatták magukat jó magyarnak. Ez a felületesen asszimilált réteg azután — s itt Juhász-Junger elősmeri, hogy még ezek a rétegek is megpróbálták asszimilálódni s hogy ez nem sikerült, az nemcsak rajtuk múlt — „hebraizálva átvették a hitlerizmus jelszavait s a faji gondolatot tudatosították önmagukban”. Ezekből lettek az erős cionisták, akik Magyarországgal szemben csak állampolgársági kötelezettséget éreznek, de a magyar kultúra iránt közömbösek s csak a zsidó kultúra melengeti őket. — 2) A zsidóságnak nagyobb része azonban tragikus helyzetben van. Ez a réteg már mély magyarsággal rendelkezik, magyarságukat semmi ki nem írhatja s így két malomkö között őrlődnek. — 3) A régi zsidó generáció még makacsul kitart a liberalizmus mellett, mert ennek az érának köszönhetnek mindent. Ám a fiatal zsidó értelmiség már elfordul a liberalizmustól, hiszen „szociális helyzete részben ugyanaz, ami a keresztény ifjúságé”. „De azt se feledjük el, amikor ezen zsidó ifjúságnak liberalizmustól való elfordulásról beszélünk, rá kell mutatnunk arra, hogy ez nagymértékben folyik a magyarsággal való szoros lelki összenövésből, mert látnia kell, hogy *széles magyar néptömegek számára a liberalizmus nem tudja megoldani a jobb jövő felé való kibontakozás problémáját*”. — 4) Az igazi magyar zsidó ifjúságnak el kell fordulnia, bármily nehezére esik is, a liberalizmustól, magáévá kell tennie a katolikus univerzalista világszemléletet, nagy szociális pápai enciklikák mentalitását, szociális tartalommal kell telítődnie, miként a keresztény ifjúság azzal telítődik. — 5) Ennek egyedüli útja, hogy

a zsidó ifjúságot tökéletesen átlassa a vallásos gondolkodás, a saját vallási tradícióikhoz való visszatérés. „Visszatérés a Biblia szociális szelleméhez és elfordulás a kufárkapitalizmus Shylock szellemétől”.

Elsősorban leszögezem, hogy Juhász-Junger következtetései s követeléseivel teljesen egyetértek s velem együtt bizonyára a fiatal zsidó értelmiség jórésze. Mégis, részben magyarázatul, részben kiegészítésként, hadd mondjam el az ezekkel kapcsolatos gondolataimat csak hasznára lehet az ügynek, ha mindkét fél tisztázní próbálja a sokszor bizony mesterségesen összekuszált dolgokat.

Hogy az első ponttal kezdjem, Juhász-Junger-nek igaza is van, meg nem is, abban, amit a cionista zsidókról mond. Ugyanis a cionista zsidóknak csak egy egészen elenyésző töredéke helyezkedett a hitleri elméletnek megfelelő faji elméletek alapjára. Olyan elenyésző ez a töredék, hogy egyetlen zsidó fórumon sem tudja kívánságait érvényesíteni, noha hangossága, a jó német recept színt, természetesen megvan. A cionista zsidók legnagyobb része azonban épp azért harcol s küzd Palesztináért, mint önálló zsidó otthonért, vagy államért, hogy megtörténhessenek az, amit Juhász-Junger is követelménynek állít fel: a zsidóság visszatérhessen az ősi, bibliai alapokra s etikumra. Egyetlen cionista sem gondol arra, hogy Palesztina a világ zsidóságának otthona legyen, de minden cionista abban bizik s reménykedik, hogy ha fennáll Palesztina, úgy a maga történelmi s etikai tradícióival a világ zsidóságának megújítója lesz. S ezt éppen a magyaroknak kell igen jól érteni s érezni. A magyarság is szétszóródott sokfelé s ha azt akarjuk, hogy a magyarság erői töretlenül megmaradjanak, fejlődjenek, épüljenek, nem egy kis, hátrók közé zárt, hanem az összmagyarság számára, úgy lehetetlen ezt erős és viruló szellemi s erkölcsi központ nélkül elképzelni, melynek kisugárzó ereje megfogjon, átítasson minden magyart. Az

Japán, orosz, török nyelvórák

BERLITZ-SHOOLBAN

10., Dörösmarty-tér 2., I. em. Tel. 182-466.

tehát, hogy valaki cionista, csak igen kevés esetben jelenti a zsidó fajtság diadalának vágját, vagy elképzelését, ellenben annál inkább vágját megítélés és megújulás után. Annál inkább visszatérést a régi, az igazi zsidó vallásossághoz s tradíciókhoz, melyektől épp a liberalizmus árnyoldalai miatt sokan elszakadtak.

Ennyit mondhat a cionistákról valaki, nem azért, mert őt generációig visszamenőleg bizonyíthatóan itt éltek s haltak ősei, hanem azért, mert egyetlen kultúra tartja fogva s ez a magyar. Igen, két malomkő között őrölődünk, ez a két malomkő azonban nem a cionizmus s a magyarság, hanem egyes-egyedül a magyarság s magyarság közötti elkülönítés, melyet lépten-nyomon érzünk s melynek szenvedő részesei vagyunk. S a zsidó fiatal értelmiség forduljon el a liberalizmustól s vegye át a katolikus univerzalista világ-szemléletet, a nagy pápai enciklikák mentalitását? Hát nem fordult el már a háború előtt a zsidó értelmiség egyrésze a liberalizmustól, akkor, amikor a — szocialisták oldalára állt? Nem telítődött szociális tartalommal? Nem egy akkor uralkodó polgári-kapitalista világrénd, illetve annak visszasságai ellen küzdött? Feltehető, hogy a marxista ideológia helytelen, elvetendő stb. — nem a marxizmusról beszélünk s e sorok írója még csak nem is marxista — de akkoriban mégis egyetlen harci felülete és vetülete volt a jobb s igazságosabb állapotokért való küzdelemnek. Nem a zsidók s nem a zsidóság hibája, hogy a keresztény értelmiség, a keresztény fiataltság a részvétel helyett ezt is támadófelületnek használta föl a zsidók ellen. Igaz, a *Rerum novarum* szavai már akkor elhangzottak, de vajjon vett-e akkoriban tudomást erről a keresztény fiatal értelmiség? S megadta-e a lehetőséget, hogy minden magyar értelmiség a pápai enciklikák mentalitásában egyesüljön a közös munkánál, az új Magyarország megteremtésénél? Állott más út a komolyan közösségi munkát végezni akaró fiatal zsidó értelmiség előtt akkoriban?

S vajjon milyen út áll ma? Sokhelyt és sokszor hallatszik a „zsidóbérenc” kifejezés s ez a kifejezés láthatólag és tapasztalhatólag irritálja azokat, akikhez címezik.

Legalább is kénytelen vagyok ennek tulajdonítani, hogy az új Magyarország kiépítésénél a legkomolyabbak is, teszem föl pl. a Márciusi Front, kihagyják, illetve elmellőzik még az általuk is befogadandónak tartott zsidó réteget. Juhász-Junger megállapítja, hogy ez a réteg visszavonhatatlanul egybeolvadt a magyarsággal s a magyar népiséggel, miért nem hiszik el hát, hogy mikor odaáll *Féja* s *Kovács* Imre meg a többiek mellé, akkor ezt őszintén s teljes meggyőződésből teszi? Itt az a malomkő, mely megőrli még a legbecsületesebb szándékú zsidó intellektuel idegeit, midőn minden szálával, minden érzésével hozzá van kötődve ahhoz a kis csoport-hoz, mely a magyar nép nagy és szent szabadságharcát vívja s ebben a szabadságharcban ömaga nem vehet részt, tégláját nem rakhatja a többi téglá mellé, vagy ha teszi, csupa gyanakvás kíséri minden mozdulatát.

Am menjünk tovább *Juhász-Junger* okfejtéseinek taglalásában s próbáljuk megmagyarázni, mit ért ő katolikus univerzalista világszemlélet alatt. Nyilvánvalóan a katolikum egyetemes, osztályok s nemzetek, fajok feletti etikus tartalmára gondol. Nos, merem állítani, hogy az a bizonyos zsidó internacionalizmus, melyet annyiszor emlegetnek, nem a pénz internacionalizmusa, hanem az igazi

zsidó, bibliai szellemiség internacionalizmusa, mellyel a zsidó, aki mindig s mindenkoron elsősorban a könyv népe s embere, szeretné átalakítani, átfőrmálni azokat a zsidókat, akiknek műve s munkája épp oly ellenszenves előtte, mint a nemzsidók előtt. *Soha sem védjük s védjük a nagytőke hatalmasait, velük szemben mindig a szellem embereire mutattunk s mutatunk*, noha épp a zsidók középkori történelme, ha megbocsáthatóvá nem is, de érthetővé teszi a pénz iránti ájult tiszteletét keveseknek és sokaknak, hiszen nemegyszer ez a pénz mentette meg százak és ezrek meztelen életét.

Végezetül pedig az utolsó *Juhász-Junger* követelés: térjenek vissza a zsidók az ő régi, igazi vallásos gondolkodásukhoz s szellemiségükhöz. Cikkének ez a pár mondata szintén döntő fontosságú, mert hiszen nem kevesebbet jelent, mint annak fölismerését, hogy a világ ma két csoportra oszlik: az istenhívők s pogányok, istentagadók csoportjára. A frontok szemben állanak egymással s végzetes hiba lenne, ha a nagy végveszély órájában mindazok, akik érzik, tudják, hiszik, egy Végtelen Alkotó kegyelméből áll ez a föld minden rajtavalójával, nem értenék meg a parancsoló szükség szavait. Mi, istenhívő zsidók az egész vonalon fölvetjük a harcot a tagadókkal s közömbösökkel, vissza akarjuk vezetni a hit forrásaihoz az eltévelyedetteket s tudjuk, hogy minden félreértés s üldöztetés ellenére, egyetlen halálos ellenségünk az újpogányság, akár vörös, akár barna színben jelentkeznek. Azt hisszük, ennek a felismerésnek kell dominálnia előbb utóbb minden igaz protestáns és katolikus gondolkodásában is. Közös tehát becsületes s jószándékú munkánk alapja, közös az akarat, mellyel segíteni s megváltani, megváltóztatni akarjuk magyar hazánkat. Ehhez a munkához nyújtjuk kezünket. Nyújtottuk eddig is, most csak arra kérjük a *Korunk Szavát* s általa az ország legproduktívabb fiatalságát, ne gondolja hogy ez a kéz Ézsau keze, mert nem az. A Dunamedencében egyetlen missziós nép van s ez a magyar. Vegye hát hasznát azoknak, akiknek missziós tudatát nem egy évezred, de majd hat évezred formálta.

CHANUKA ünnepi ételekhez

100%-OS TISZTA NÖVÉNYZSÍR

1/4 kg.-os kocka ára:
67 fillér

Jubileumi vacsora — a kancellárián

(Egy jelen volt kistisztviselő riportja és lírai hozzátevései négy részben)

Mindenki előtt ismeretes a falusi lakzi képe: evés-ivás, féktelen dinom-dánom, jókedv, muzsika, nótázás. Előtte és utána pedig annál szürkébb hétköznapiok, gyötrelmes munka, nehéz életküzdalem szűkös tarisznya.

Egy ilyen egész estére terjedő dáridóban volt része mostanában a siputeai kancellária kulijainak. Két nagyon érdemes és rendkívül szimpatikus vezető tisztviselő 25 éves szolgálati jubileuma adta meg rá az alkalmat. A hitközségi szállítók jóvoltából önköltségi áron, szerény áldozattal, összecapták a bankettet s nekibátorodva, órákra kiugrottak a tormásfazék mélyéből a munkában elgyötört tisztviselők, akiknek egyike-másika bizony kölesön volt kénytelen kérni a vacsora árát. De mégis meglejt a bufelejtő piknik. Az elernyedtt szervezettek még sok is lett a jóból, amit összehordtak és ami szem-szájnak ingere volt. Csupa gyomorrontás lett a mulatság vége. De maga a bankett élményeivel együtt, valóban ünnep volt nekik. Már hogyis ne lett volna! Mindig valóra vált tündéralom az nekik, amikor a Fáró *nem feszélyezi jelentével a kedélyeket*. És amint ez már távollétében mindig történni szokott, most is minden feloldódott a nagy lidérenyomás alól. Így hát *értetető az est emelkedett hangulata*.

A szimpatikus főjegyző szellemes és szívélyes felköszöntője a legmelegebb visszhangot váltotta ki mindaddig, amíg át nem tért a távollévő kancellárra. Utóbbival túlhosszasan foglalkozott, úgyhogy a hallgatóságban suttogva kérdezték az emberek egymástól, hogy tulajdonképpen *ki is az ünnepelt?* A kancellár magasztalása közben azt is szóvátette, hogy mennyire félreismerik őt, pedig hát ő őszintén szívén viseli a tisztviselők sorsát. Erre bizonyíték is van, bőven, csak éppen nem akar itt közismert tényekkel előhozakodni. Végül szeretné a tőle kapott megbízás alapján az ő sokszoros és meleg üdvözlését tolmácsolni, de úgy véli, erre nála hivatalosabb és megfelelőbb közvetítő

is van a jelenlévők között: felkéri erre a kancellár itt megjelent hitvesét. (*A sarokban élénk mozgás*).

II.

Ezen programonkívüli pontnál kezdődött a váratlan élmény. Már az egész kikaeskaringszótt udvarlást fagyos esend kísérte, semmi éljenzés nem volt. Önagysága hosszas szabadkozás után mégsem térhetvén ki a sokoldalú buzdítások elől, felállott és tolmácsolta a betegágy mellől küldött üdvözlöket. A lámpaláz leküzdése után hovatovább belemelegedve, olyan pátozzsal hevült szónoki készségről tett tanúságot, hogy csak sajnálni lehet ennek eddigi szunnyadását. A kulikban halvány reménysugár kezdett derengeni, hogy végre felbukkant talán — az ő szószólójuk. Önagysága a főjegyző szavai után azt kérdi, miért kell az ő ura kartársi szeretét hangoztatni és mi szükség van erre vonatkozóan külön bizonyítékra? Ez itt, a fehér asztalnál, a tisztviselők körében újból keserűséggel tölti el, amint keserűség tölti el azok miatt az állandó és alaptalan támadások miatt is, amelyek az ő urát érik, pedig neki minden hűségétl mentesen csak egy életéülja, egy eszménye van: a hitközség érdeke. Ezért él, ezért tesz mindent. És mindenkit szívébe zár, aki, ha a legcesekélyebb mértékben is, szolgálja a hitközséget. (*Közbeszólás: Akkor talán elsősorban az ellenzékelt kellene szívébe zárnia!* —). Tekintve, hogy a tisztviselők — akikre ő tulajdonképpen joggal lehet féltékeny, mert elvonják tőle az urát — egész életükkel a hitközséget szolgálják, ezeknek az ő férje valóságos apjuk. (*Halk megjegyzés: igen, mostoha apjuk!*) Ennek dacára állandó támadások érik őt. Most lángoló szavakkal ostorozza ezeket a támadásokat. Borzasztóan bántották őt karlsbádi üdülése közben is a hitközséget ért támadások. Akkor azt kérdezte urától: „Sándor, hát te soha sem ábrándulsz ki és ilyenekre pazarolod bizalmad?” — „Igen”, válaszolta, „én továbbra is bízom az emberekben”.

III.

Önagysága szavait feszült atmoszfére, kínos feltűnés kísérte. A főjegyző irult-pirult, izgett-mozgott, fejét csóválta. Ő ezt nem így gondolta. Mit fog szólni ehhez a kancellár? Viszont a sok kuli kimondhatatlan elégtétellel és szívében ébredező reménnyel összenézett, összességűt-bűgött: *Végre egy hang — ilyen hang — még pedig a nyilvánosság előtt!* Ha nem is az ő tengersok elkeseredésük megnyilatkozása ez, de mégis csak közvetlen megnyilatkozás abban a tekintetben, hogy az ő nyomorúságuk kezd átmenni a köztudatba és tudomást szereztek arról, hogy Fárójuk nagy flegmája nem más, mint titkolt leplezés. Hát olyképen gondoskodik a hitközség — azaz ő — az alkalmazottokról és úgy bánik velük, hogy mindezen elkeseredés talán nem is igaz? Hát nem dolgoztatja őket rabszolgák módjára?! És milyen kuli fizetésért! Önagysága, a szerető hitves, természetesen csak a jó férjet, a jó apát, a jó gazdát látja benne és fogalma sincs arról, milyen ő a hivatalban? Nem is lehet fogalma arról, sem neki, sem másnak, hogy egy kétségtelenül nagykaliberű, vezető tisztviselő, pont a munkatársait, akikre pedig olyan nagyon rá van szorulva, hogyan nyomorogtatja, amikor pedig az ő akarata szerint is, százezereket költenek el haszontalan és délibábos célokra és csak pont a tisztviselőknek nem jut egy falattal nagyobbacska kenyér.

IV.

Mindezekután pedig a kisebb kategóriájú hitközségi tisztviselők *zokogó lélekkel kopogtatnak önagysága hitvesi és anyai szíve kapuján és mély tisztelettel kérik, illeszkedjék bele az ő kimondhatatlan szánalmas helyzetükbe*. Érezze át, mit jelent az, midőn diktatori hatalommal felruházott egyetlen ember akaratóból. — aki az ő ura — összeroskadásig menő munkáért kapott éhbérekéből és filléres kölesönökből kell felváltva a családtagokkal, vagy velük egyetemben koplalni, hogy mit jelent az, ha a fűszeres nem hitelez többet, ha a villanyt kikapcsolják, ha a háziúr kilakoltatással fenyeget, mit jelent az, amikor a cipő, a ruha, a fehérnemű már teljesen rongyos, pótolni nem lehet, a meglevő egy pár harisnyát este kell kimosni, hogy reggelre megszárad-

jon; hogy mit jelent az, amidőn üres a kamra és a zsiroshödön, korog a gyomor és mégis rogyásig kell dolgozni; hogy milyenek az összeroncsolt idegekkel és gondtól atvirrasztott végnélküli éjszakák! Érezte át, mit jelent az a nagy, végtelen nagy fillértelen nínestelenség. Szórakozás, mozi, egy kis napfény vagy gyermeknevelés — mind hiú ábránd! Mindezt gondolja meg és érezze át és akkor bírálja el, indokolt-e a hitközségi alkalmazottak elkeseredése! Az ő ünnepi felszólalása adja a gondolat, hogy talán benne van meg az elhivatottság arra, hogy átfor-

malja ezt a keményvágású embert a tisztviselőkkel szemben olyanná, amilyenek a szerető hitves és aggódó anyja őt látja. Ha ez sikerül, akkor ő lesz a pesti hitközség tisztviselőinek védőangyala, akinek nevét imáikba fogják foglalni. Ezzel nemcsak az ő ura eszményének — a hitközségnek — hanem az egész magyar zsidóságnak, tehát az összefogásnak felbecsülhetetlen és maradandó szolgálatot tenne.

Nagyságos Asszony, ezek a becsületes kifizetésű hitközségi tisztviselők elmerülőben vannak. S. O. S.!

A Vigszínház zsidó szerzői és művészei

A mult esztendőben töltötte be a Vigszínház fennállásának negyedik évét. Nézzük meg, mit köszönhet ez a színház a zsidó vagy zsidó származású íróknak, színészeknek, rendezőknek és zenészeknek. Hogy mit köszönhet a zsidó közönségnek? Ezt azt hisszük, nem kell külön hangsúlyozni egy olyan színháznál, amely a *Lipótvárosban* épült.

Ez a színház, amely 1896 május 1-én nyitotta meg kapuit, volt az első színház a fővárosban, mely a köz támogatása nélkül, részvénytársasági alapon épült. A színház kezdeményezői között *Silberstein Ötvös Adolfot*, a Lloyd országos hírű kritikussát és *Fekete Józsefet* (kitért) a Magyar Szalon és az Otthon folyóiratok kitűnő szerkesztőjét, az Otthon írók és Hírlapírók Körének, tovább a Nemzeti Szalon megalapítóját. Az első igazgatóságban az alapító *Fabudi Gábor* igazgatón kívül ott találjuk *Lánczy Leó*t (kitért), *Hatrany Deutch* Sándort, dr. *Rosenberg* Gyulát, a későbbi országgyűlési képviselőt. A művészeti igazgató *Ditrői Mór* (kitért), a kolozsvári Nemzeti Színház igazgatója, az első dramaturg dr. *Szécsi* Ferenc ügyvéd és író, akinek több darabját is bemutatta a Vigszínház és a Nemzeti Színház. Az első karmester *Barna Izsó*, a jónevű zeneszerző, akinek örökét *Kun László*, a kitűnő dirigens veszi át.

A megnyitó előadás ünnepi nyitányát *Barna Izsó* szerzte. Utána *Kozma Andor* prólogusában már játszottak a kitűnő társulat legjobbjai: *Gál* Gyula, *Balassa* Jenő és *Borcsai* Oszkár. *Makkai* Emil színművel (Tudós professor Hatvany) *Guthu* Soma kitűnő bohózatokkal szíetett az új színház támogatására, amely azonban első áttűtő sikerét a külföldi „Trilby”-vel aratta, amelyben *Fenavessu* Emil (k) és *Delli* Emma (később *Varsányi* Irén vette át szerepét) tört az álra. A kitűnő lársulathban ott látnak még *Csillag Teréz* (kitért), *Gyöngyi* Zsót, *Tanulmány* Dezsőt (kitért) *Gálh* Sándort (kitért) és nejét *Kertész* Ellát (kitért).

Sziklai Kornélt, *Sarkadi* Aladárt, *Kornai* Bertát, *Győző* Lajost, *Fehér* Artúrt. A kitűnő Faludiak (Gábor fia): *Miklós*, *Sándor* és *Jenő* is képesülődnek), valamint a kitűnő titkárok: *Heltai* Jenő, *Spády* Zsigmond, majd *Komor* Gyula kieszelik a száz magyar előadást, amelyhez *Bródy* Sándor naturalista drámája a „Dada”, majd *Molnár* Ferenc első színműve a „Doktor úr” érték elsőnek, *Bródy* is (Medikus, Tanítónő), *Molnár* is (Az ördög, A testőr, Liliom, Csoda a hegyek között, Az ismeretlen lány) itt aratta döntő sikereit. *Lengyel* Menyhért Taifunjával itt vált ismert drámaíróvá, hogy a sikerek egész sorát (Antonia) arassa. A Taifunban mutatta be rendezői talentumát *Jób* Dániel, az íróból lett színházi szakember. Itt neveltünk *Heltai* Jenő „Bernát”-ján és könnyeztünk „A masamod”-ján, „Tündérlaki lányok”-ján és a többi színműven. *Szomorj* Dezső nemesveretű színművel, *Szép* Ernő megható darabjai, *Fényes* Samu híres „Kurnez Feja Dávid”-ja, továbbá *Szenes* Béla, *Nadas* Sándor, *Hajó* Sándor, *Lakatos* László, *Földes* Imre, *Verő* György (kitért), *Hatrany* Lilli, *Nagy* Endre (kitért), *Pásztor* Árpád (kitért), *Biró* Lajos, *Vajda* Ernő, *Ruttkay* György, *Farragó* Jenő (kitért), később *Emőd* Tamás, *Fazekas* Imre, *Fodor* László (kitért) és *Bús Fekete* László (kitért) műveit mutatta be a kitűnő színészgárda, amely kibővült *Törzs* Jenővel, *Fáy* Szerónával (kitért), *Huszár* Károlyval, *Pécsi* Blankával, *Rátkay* Mártonnal, *Sarkadi* Aladárral, *Darras* Lillivel, *Guál* Francival, *Gombaszögi* Fridával (kitért), *Fennő* Emillel és *Aladárral*, *Gárdonyi* Lajossal, *Peti* Sándorral és *Kabos* Gyulával.

A színházat később az amerikai színházi szakember és nagyvállalkozó *Ben Blumenthal* vette át, aki alatt *Roboz* Imre és *Jób* Dániel igazgatták.

Nem volna teljes a felsorolásunk, ha nem említenék meg a kitűnő tervező-művészeket: *Falus* Eleket (kitért) és *Málnai* Bélát.

Ilyen nagy és maradandó szerepe jutott a zsidóságnak a Vigszínház eddigi történetében.

—r.—nd.

Requiem Pick József emlékére

Bensőséges hangulatú gyászisten-tisztelet keretében adózott a Budai Chevra Kadisa elhunyt jótévője, a nagy emberbarát, *Pick József* emlékének. Az Öntőház-utcai főtemplom zsúfolt pad sorai, melyeket a főváros zsidó hitéletének vezető egyéniségei töltöttek meg, szolgálták bizonyítékul annak, hogy a hittestvérek soha nem múló hálával zárták szívükbe annak emlékét, aki életében oly sok könnyet törölt le és oly sokat áldozott az emberszeretet oltárán.

A gyászünnepélyen megjelent a Budai Izr. Htközség elöljárósága dr. *Kriszhaber* Adolf elnök vezetésével, a budai Chevra elöljárósága *Biró Géza* min. tan. elnökkel az élén, a Budai Izr. Nőegylet tagjai *Baraes* Károlyné elnökösszonnal. A Pesti Izr. Htközséget dr. *Zahler* Emil elöljáró és *Galambos* Jenő főtanácsos, a pesti Chevrát *Krammer* Miksa elnök, *Bánó* Dezső elöljáró és dr. *Endrei* S. Henrik igazgatófőtitkár képviselték, az Óbudai Izr. Htközséget *Kemény* Lajos kormányfőtanácsos, elnök.

Bilitzer Ernő, a Lenke-úti templom kántorának gyásznéke után dr. *Kiss* Arnold vezető-főrabbi emlékezett meg az elhunyt nagy emberi érzékéről, kiváló tulajdonságairól. Emelkedett szavakkal méltatta benne a jó zsidót, a nagy emberbarátot, aki a jótékonyt minden feltűnést kerülve gyakorolta, de aki még halálában is megmutatta zsidó szívét, segítőkészségét, amikor gondoskodott arról, hogy elmulásával ne apadjon ki a jótékonytársaság, amely életében szakadatlanul ömlött felőle a nyomod, a nélkülözés felé.

— Nincs már zsidó gyógyszerár Danzigban. A danzigi hatóságok nem hosszabbították meg Danzig őt zsidóvallású gyógyszerártulajdonosának engedélyét. Az intézkedés következtében négy gyógyszerár „árja” kezekbe került, egy pedig bezárt.

Ludtalp betét
Haskótlók, Gummiharisnyák
legelőcsöbban kapható
NEUMANN H. orvosi műszergyár
BUDAPEST VIII., MÁRIA-UTCA 2.

Kritikánk tárgyi alapjai

— **Speciator válasza egy levélre (II.)** —

Tisztelt Uram,

a „Zsidó Élet” legutóbbi számában már feleltünk levelére, még pedig arra a két kérdésére, hogy mi a válaszuk a kritikánkat ért támadásokra és hogy mi a válaszuk azoknak, akik azzal akarják kritikánk hatását gyógyítani, hogy a felekezeti érdekeinek veszélyeztetését fogják ránk, mert kritikánkkal „megbontjuk a zsidóság egységét” és megnehezítjük a zsidóság vezetőinek küzdelmét, amikor bírálatainkkal „belső egyenlenséget” szítunk. Már a multkor jeleztük, hogy legközelebb elég tesziünk harmadik kívánságának is. Szisztematikusan egybeállítjuk a Pesti Izr. Hitközség és a magyar neológ zsidóság mai vezetéséről eddig szétszórtan és alkalmasszerűen elmondott kritikai megjegyzéseinket. Ime, mai válaszukban ennek az óhajának igyekszünk megfelelni. (Természetes, hogy összeállításunk már csak helyszűke miatt sem lehet teljes!)

A Pesti Izr. Hitközség igazgatásának és működése irányításának feladatait három csoportba oszthatjuk. Az első csoportba azok tartoznak, melyek a *hitéletet* szolgálják, a másodikba a *felekezeti politikai* kérdéseket, a harmadikba pedig magának a *felekezeti élet* belső kormányzatának vagy igazgatásának kérdéseit soroljuk.

I.

Ami a *hitélet* szolgálatát illeti, ezek között első helyen kell megemlíteni, minden hitközségnek azt a legelemibb köteleességét, hogy a *vallásos életmódot* lehetővé tegye. Ezt szolgálják a templomok, a kaszusz-intézmények, a maceszütés stb. A hitközség mai vezetésére mindezek tekintetében tulajdonképpen alig hárult más feladat, mint hogy azt „amit az elődök megteremtettek, fenntartsa és tovább fejlessze. Ebben az irányban elsősorban azt a politikát várhatuk volna a hitközség vezetőségétől, hogy a templomoknak látogatását nemesak vonzóvá, hanem főképp a nagyünneppek idején az ülések árának a drágaság méreteihez, az általános elszegényedéshez való alkalmazásával olcsóbbá is tegye, hogy mindenki, még az is, aki nem akarja a különben is csak

sok kellemetlenséggel és megalázkodással megszerezhető ingyen-jegyet igénybe venni, elmehessen a templomba. Nagyon költséges a templomi esketés is. A macesz túlságosan drága. A rituális étkezésnek, a kóser húsnak, a kóser zsírnak, miért kell drágábbnak lenni a nem-kósernál? Erre kellene' áldoznia többet a hitközségnek, hogy a rituális életmódot megkönnyítse. És ne mondják, hogy hiszen van ingyen templomi jegy, van ingyen macesz, stb. Ehhez hozzájutni majdnem nehezebb, mint azt a pénzt megszerezni, amelyen már megvásárolható volna. És ahogy az ingyen-kérőkkel bánunk! Eről jobb nem is beszélni! Ez aztán minden, csak nem a vallásosság szolgálatára!

A hitélet szolgálatában áll azután a *vallásos nevelés* és a *vallásos vezetés*. Az utóbbi papjainkra van bízva, az előbbi vallásnevelőinkre. Papjaink általában kiváló képzettségűek, nagytudásúak és kitűnő szónokok. De — tisztelet a kivételnek! — majdnem azt mondanám, hogy *csak* szónokok. Prédikálnak, esketnek, temetnek, néha egy-egy előadást tartanak, de mindig, majdnem személytelenül a hívők tömege felett állanak, nem szállnak le a hívők közé. Nem kapcsolódnak bele a hívők egyéni lelki életébe. Nem eléggé tanácsadói, nem eléggé bátorító, lendítői segítői a rászorultaknak. Ne értsenek félre. Tudom, hogy aki hozzájuk fordul, nyílt szívre, segítő kézre talál. De aki hozzájuk fordul! Miért nincs a papi állás föladataikra úgy megállapítva, miért nem szervezi át a hitközség a papi munkakört, úgy, hogy a pap keresse fel a segítségre szoruló és megszorultságában éppen visszahúzódo szegény hittestvért, hogy keresse és érressze fel egyénenként az emberek bizalmát, prédikáljon is, de ereszkedjék bizalmas, megvallató testvéri beszélgetésbe is. Ne a tö-

megek fölött, hanem a tömegek között éljen! A mi papjaink kiválóan alkalmasak erre, csak éppen munkakörük nincs ilyen értelemben kijelölve. Arról kell a hitközségnek gondoskodnia, hogy papjaink követhessék szívük irányítását és egyénenként is híveik papjaivá lehessenek. Ez sokszor a szociális segély-nyújtás lehetőségén múlik. Tegye ezt a hitközség papjainknak lehetővé!

A hitélet elmélyítését szolgálják a *vallásos tárgyi előadások*. Hitközségünk gondoskodik ezekről, de ezek egyrészt túlságosan „tudományosak”, másrészt nincsenek a különböző műveltségi fokokhoz alkalmazva. Az előadások összeállítására inkább a megnyerhető, vagy önként vállalkozó előadók szerint és nem egy jól átgondolt egységes terv szerint történik. Azután sokan vannak, akik előadásokra nem szívesen járnak, ellenben örömmel olvasnak el otthon pihenőjükben egy-egy rövid tanulmányt, ismertetést, elmélyedést, stb. Miért nem gondoskodik ilyenekről a hitközség? Miért nincs nekünk egy olyan *hitközségi lapunk* (*Gemeindeblatt*), mely ezt a célt szolgálná? Amely nem politikai, nem zeng megérdemelt és érdemtelen ditirambusokat, nem ünnepelemberi híúságokat, — hanem komoly közleményeivel szolgálja a vallásos elmélyülést, a felekezeti öntudatot és önérték erősödését. Miért nincsen a hitközségnek olyan *olcsó könyvsorozata*, amely világosan és szépen megírt, olcsó kis könyvecskékben ismertetné a zsidóság szellemi, erkölcsi és gazdasági életét, jelenét és aultját? Azt hiszik olyan sokba kerülne ez?

Végül pedig a hitéletet szolgálja a *gyermekek vallásos nevelése és oktatása* is. Ma már közhely, hogy vallásos nevelésünk, de különösen iskolai vallásoktatásunk — sajnos — esődtől mondott. Ez a kérdés maga egy nagy tanulmányt érdemelne, itt csak annyit, hogy a vallásoktatás elsősorban *oktatás* és a vallásos nevelés, elsősorban nevelés, vagyis eminenter *pedagógiai munka*. Ezt tehát pedagógusoknak kell megoldani. De a hitközséget súlyos mulasztás terheli e ponton, hogy a pedagógusok hangját nem hallotta és nem tette meg a vallásos nevelés és tanítás immár elkerülhetetlen reformja érdekében a szükséges intézkedéseket.

26 éve fenálló

BODNÁR

cég összes RÁDÍÓ típusokat digitálisan bemutatja
 Vilmos császár-ut 60 Részlet Csere
 Árjevezék ingyen

II.

A hitközség feladatainak második csoportjába a *felekezeti politikai* kérdések tartoznak, vagyis azok a kérdések, amelyek egyrészt a magyar zsidóságnak a magyar nemzet közösségébe és egységébe való tartozásával kapcsolatosak, másrészt azok a kérdések, amelyek a felekezetnek, mint önálló vallási szellemi és erkölcsi egyetemességének belső életével, szervezetével, célkitűzéseivel, továbbá a zsidóság palesztinai törekvéseivel függenek össze. Az elsők között is az első helyen szerepelnek a *zsidóság emancipációjáról és recepciójáról alkotott törvények integritásának és a zsidóság törvénybiztosította polgári egyenjogúságának esorbíttatlan fenntartására irányuló törekvések*. Az utolsó években a zsidóságot e téren nagy hátrányok és veszteségek érték. A *numerus clausus* immár nemcsak a felsőoktatás területén, hanem a szellemi és gyakorlati élet majdnem minden vonatkozásában érvényesült, sőt számos területen már numerus nullus-szá lépett elő. Nem hiszünk, mert nem hihetjük, hogy a magyar közélet minden rétege és minden faktora helyeselni tudná az arra irányuló törekvéseket, hogy a zsidóság egyenjogúságát konstituáló törvények egyszerűen írott malasztta degradáltassanak. Bizonyára igen sokan vannak a magyar politikai élet jelentős faktora között, a keresztény felekezetek iránytszabó tényezői, a tudomány, az irodalom és általában a magyar szellemi élet nem-zsidó faktora között az olyanok, akik még ragaszkodnak a Széchenyi, Kossuth, Wesselényi, Deák, Eötvös, Csengery, stb. eszmevilágához, akik a nemzet egyetememes szempontjából nagy visszaesésnek és veszteségnek tekintik és érzik a polgári egyenjogúság megsemmisítését, akik az ember, a polgár és munkája újdívatú értékével nem akarnak kiszakadni a nyugateurópai kultúrközösségből és akik az emberi méltóságot nem hajlandók a gyűlölet jelszavas ideológiájának feláldozni. *Mit tettek a zsidóság mai vezetői abban az irányban, hogy az egynemzet-hez tartozásnak azt a kétségtelenül meglévő, csak talán félénken megbíró szolidaritását megszólaltassák, hogy a különböző felekezeteknek a vallás szabad és zavartalan gyakorolhatásához fűződő kö-*

zös érdeken való találkozását a felekezet cselekvő békés együttműködésévé aktiválják?! Lehet, hogy titkos „diplomáciai” tapogatózásokkal kísérletezgettek. Nem tudhatom. De a félénk és halk szavak, az elsuttozott kérdések a nyilvánosság nélkül lehelettle gyönülnek, amelynek nincs is és nem is lehet visszhangja. Nemesak a néma gyerekek, hanem a suttozó gyerekek sem érti szavát az anyja sem. Hogy felekezeti vezetőink a vallási, nemzeti és kulturális szolidaritásnak ezeket a lapangó, vagy nyílt elemeit nem tudták egy aktív szintézisbe a zsidóság védelmébe összefogásra bírni, — az épenséggel nem amellett tanuskodik, hogy kizárólag és csak ők hivatottak és alkalmassak a felekezetpolitika irányítására.

Ezeknek a felsőbbrendű politikai képességeknek a hiányára vezethető vissza, hogy a *zsidóság törvesztése napról-napra nagyobb*. Már nemcsak a köztisztviselői pályákról szorult le, hanem a magángazdaságiakról is. És a legszomorúbb a dologban az, hogy a zsidó kézben, zsidó irányítás alatt lévő, zsidó eredetű tőkélvő dolgozó vállalkozásoknál is hiába kopogtat a zsidó állaskereső. Vajjon megtették-e zsidó vezetőink mindent, hogy az egyik oldalon a felvilágosítás, a másik oldalon a zsidó öntudat-erősítés eszközeivel elvegyék erejét ezeknek a tendenciáknak? De mulasztás terheli őket atekintetben is, hogy semmit sem tettek a *zsidó ifjúság versenyképességének fenntartására és fokozására*. Zsidó ifjaink nem juthatnak külföldi tanulmányi stipendiumokhoz és nem juthatnak be a Collegium Hungaricumokba. A külföldön megszerzhető nyelvtudás, továbbképzés, magasabb és speciálisabb kiképzés stb. tekintetében tehát lemaradnak. De kiszorulnak esetleges tudományos dolgozataikkal a tudományos folyóiratokból is. Úgyhogy nemcsak az anyagi világban, nemcsak a megélhetés megszerzhetése terén, hanem kulturális és tudományos téren is igen nagy a zsidóság térvészése. Mit tettek ez ellen felekezetünk vezetői és mit tett a legnagyobb magyar hitközség, a Pesti Izr. Hitközség vezetősége? Hol vannak a külföldi ösztöndíjak zsidó tehetségek különleges kiképzésére? Mi történt, milyen áldo-

zatokat hoztak, azért, hogy a tudomány magyar zsidó művelői a tudomány számára el ne vesszenek? Pedig talán erre is telnek azokból a rengeteg pénzből, melyekből annyi telik a különböző panegiriszrekre.

A magyar zsidóság igen fontos felekezetpolitikai kérdése a *zsidó ifjúság jövőjének biztosítása*. Ezzel a kérdéssel szorosan összefügg a *zsidóság iskolapolitikája is*. Nem lehet vitás, hogy e téren a Pesti Izr. Hitközség nem a helyes úton járt. Megszüntette a gyakorlati élet felé vezető polgári iskolákat ugyanakkor, amikor az egyetemi studiumba torkolló gimnáziumainak növendékeit a numerus clausus-intézménye úgysem engedte be az egyetem aulájába. A zsidó iskolák tehát zsákutcába vezetnek. Régen sürgeti, de hiába, az intellektuális zsidóság a gyakorlati pályákra előkészítő ipari, kereskedelmi és mezőgazdasági szakiskolák felállítását. Miért nem került erre sor. A zsidó ifjúság helyes kiképzése nagy mértékben enyhítheti az elhelyezkedési nehézségekkel járó gondjainkat.

Ha most mindehhez hozzáveszünk a *mai felekezeti szociálpolitika ziláltságát* és egységes terv híján való *szervezetlenségét*, az *intellektuális zsidó középosztály háttérbe szorítását*, *magában a felekezet közéletben is*, akkor nagyjából feltártuk a Pesti Izr. Hitközség felekezetpolitikájának legsúlyosabb fogyatkozásait és hibáit, amelyeket joggal kezdhettük ki a kritika és amelyeknek következményeit súlyosan sanyli a zsidóság.

Nagy a mulasztás az *antiszemizmus elleni harc* terén is. Az apologetika nem merülhet ki abban az olcsó, de épen olyan keveset érő módszerben, hogy a magunk számára eltartott felekezeti sajtóban ragyarázgatjuk önmagunknak, hogy mi magyar zsidók, milyen derék emberek és jó hazafiak vagyunk. *Jó* apologetikus irat csak az lehet, amely magas kulturális színvonalon áll, amelyet nemcsak, mi tartunk érdemesnek a clovasásra, hanem az ellenfél és a közömbös ember is. Tessenék komoly, tudományos értékű jól megírt munkákat megjelentetni az antiszen itizmus támadásai ellen és lehetővé tenni, hogy *ne csak mi magunk* méltassuk önmagunkat. Tessenék a magyar

zsidóság életéről, a gazdasági és kulturális életben való szereplésére, komoly, tudományos szempontok szerint készülő szociográfiai felvételeket végezteni s megjelentetni, olyanokat, amelyeket nem kezdhet ki az elfogultság. Ezek a legtöbbit érő védekezések az antiszemitizmus gyűlölködései ellen. És hol kímél a magyar zsidóság mindent felölelő, részletes és alapos statisztikája. Ez nemcsak azért fontos, mert sok hamis ráfogás megdöntésére alkalmas, hanem azért is, mert jól átgondolt szociálpolitikát és iskolapolitikát csak tudományosan feldolgozott statisztikára lehet építeni.

Végül a felekezeti politika egyik legfontosabb kérdése: a *felekezeti önkormányzatának* kiépítése. A Pesti Izr. Hitközség által kezdeményezett és a neológ zsidóság, úgynevezett kongresszusa által elfogadott és jóváhagyás céljából a kormányhoz felterjesztett „*Kiegészítő Szabályzat*”-ot szeretik úgy feltüntetni, mintha ezt a célt szolgálná. Figyelmen kívül hagyva, most ezeknek az „új statutumoknak” a keletkezése körül jogosan felvetődött kifogásokat, nem tekinthetjük ezt a Kiegészítő Szabályzatot a felekezeti önkormányzat kiépítésének, mert valójában megszünteti a hitközségek autonómiáját. De azért sem tekinthetjük annak, mert egy ilyen célt szolgáló szabályzat kidolgozhatóságának legfőbb előfeltétele, hogy a ma háromfelé tagolt magyar zsidóság — ha már nem egyesül — a három külön hitközség-rendszer a maga önállóságának fenntartása mellett legalább *szövetségben, egy csúcsszervezetben teremtsen meg a maga egység-szervét*. Ez volna a legfontosabb lépés a zsidóság autonómiájának kiépítése felé: Mindenesetre fontosabb és előbb, mint a „szabályzat” kidolgozása. Ha a Pesti Izr. Hitközség és a magyar neológ zsidóság eredményesen akar haladni az autonómia kiépítése felé, akkor előbb ennek az egység-szervnek a megteremtése irányában kell az iniciatívát megragadnia. Hogy ezt eddig nem tette, nagy mulasztása volt.

III.

Ez az utóbbi kérdés átvezet most bennünket a *zsidó felekezeti élet első igazgatásának kérdéséhez*, a hitközségeknek, ez esetben

a Pesti Izr. Hitközségnek *kormányzati problémáihoz*. Ezzel a kérdés-komplexummal rövidebben végezhetünk. Csak rá kell mutatnunk a kritika támadópontjaira, ezek önmagukért beszélnek. Nem kell különösebben magyarázgatni, hogy egy nagy közületnek, tehát a Pesti Izr. Hitközségnek kormányzati szervekkel szemben, megbízhatatlan, ha megfelel a huszadik század kormányzati elveinek: vagyis, ha a kormányzati szervek az általános, egyenlő, titkos, nőkre is kiterjedő és arányos választójog alapján választatnak, ha a kormányzati szervekkel szemben, beleértve a zsidóság *bírósági* szerveit is, a legszigorúbban érvényesülnék az összeférhetetlenségi és inkompatibilitási szempontok, ha az intéző egyéniségek minden vonatkozásban megőrzik függetlenségüket és mentesek maradnak minden függőségi viszonyból *igazságos adópolitikát* várunk, a eredő befolyásolhatóságtól. Az ilyen kormányzattól első sorban

hitközség terheinek igazságos és arányos szétosztásával jó és átgondolt *pénzügyi politikát* és végül *független számszékeltől ellenőrzött olyan nyilvános elszámolást*, mely mentes minden titokzottságtól és rejtvénytől. Ennek a kormányzatnak tisztviselő kara pedig jól fizetett, a nyomorgástól mentesített és a felsőbbbség kényétől szolgálati pragmatikával védett tisztviselői gárda legyen.

Tisztelt Uram, kívánságának eleget tettem. Hogy kielégítettem-e, nem tudhatom. Összefoglaltam mindazt, amit a Pesti Izr. Hitközség és rajta keresztül az egész magyar neológ zsidóság mai vezetésével szemben az objektív kritikának el kellett mondania. Hogy ez gyakran követelmények felállításának formájában történt, ez csak természetes: a követelmény hangoztatása, nem más, mint a fennálló helyzet kritikája.

Szívélyesen üdvözlö
Spectator

Síremléket Kecskeméti Vilmosnak

A hitvesi kegyelet öröködi Istenben boldogult *Kecskeméti Vilmos* sírhalmán, *de a köznek is vannak kötelességei* a nagyszerű tollú újságíró, a jó magyar ember, a buzgó zsidó emlékezetének fenntartása, megörökítése iránt, aki agyával, lelkesedésével és hűségével gazdagon megtermékenyítette a felekezeti élet ugarát. Nem volt üzletember, még kevésbé jó kalmár, nem is akart az lenni. Nem adta bérbe tollát, nem hagyott hátra anyagi javakat gyászoló családjá számára, melynek otthona az ő második temploma volt. Az első a zsinagóga, melyért meleg szívvel, önzetlenül küzdött utolsó lehelletéig. Fölötte érdemes arra, hogy a *zsidó közélet lerója iránta érzett háláját*, s hogy a síremléken, melyet hamvai fölé szántunk, nyoma legyen annak a nagy elismerésnek, mely olvasói táborát életében annyira eltöltötte.

Bizalommal fordulunk a magyar zsidósághoz, segítse elő azt az óhajátunkat, hogy

KECSKEMÉTI VILMOS

hírlapíró, a „Zsidó Élet” alapítója és szerkesztője sírhalmát mielőbb

diszítse az ő munkálkodásához és a felekezet hálájához méltó síremlék.

Budapesten, 1937 október hó.

Dr. Berényi Sándor ügyvéd, író,

Cserkúti Engel Györgyné,

sz. Lázár Franciska író,

Dr. Friedmann Ignác

m. kir. kormányfőtanácsos,

Dr. Feleki Sándor író,

a Petőfi Társaság tagja,

Gerő Ödön hírlapíró,

Jánosi Engel József

m. kir. udvari tanácsos,

Katona Gyula

ny. kir. műsz. igazgató

Dr. Kriszhaber Adolf

a budai izr. hitközség elnöke,

Dr. Patai József

a „Múlt és Jövő” szerkesztője

Adományok:

Újabb adományok:

Springer Gusztáv	20 P
Budai Izr. Aggok és Árvák	
Menházegyesülete	10 „
N. N.	10 „
Epstein Zoltán	5 „
Eddig befolyt adományok:	304 P

HIREK

NAPTÁRO

1937 nov. 24. szerda Kiszlév 20. — nov. 25. esütörtök Kiszlév 21. — nov. 26. péntek Kiszlév 22 (szombat bejöv.: 3.45). — nov. 27: Kiszlév 23 (heti szakasz: Vajásev, haftóra kó emor elohim al sölöjsu, újhold kihirdetése, szombat kim.: 4.40). — nov. 28. vasárnap Kiszlév 24. chanukagyertyagyújtás. — nov. 29. hétfő Kiszlév 25. chanuka első napja. — nov. 30. kedd Kiszlév 26. chanuka 2. napja. — dec. 1. szerda: Kiszlév 27. chanuka 3. napja. — dec. 2. esütörtök Kiszlév 28. chanuka 4. napja. — dec. 3. péntek: Kiszlév 29. chanuka 5. napja. erev ros chodes (szombat bejöv.: 3.42). — dec. 4. szombat Kiszlév 29. chanuka 6. napja, sabosz chanuka, sabosz ros chodes, ros chodes 1. napja (heti szakasz: Miké, haftóra Róni vöszimchi, szombat kim.: 4.35). — dec. 5. vasárnap: Tévész 1. ros chodes 2. napja, chanuka 7. napja. — dec. 6. hétfő Tévész 2. chanuka 8. napja. — dec. 7. kedd Tévész 3. — dec. 8. szerda Tévész 4. — dec. 9. esütörtök. Tévész 5. J dec. 10. péntek: Tévész 6 (szombat bejöv.: 3.45).

Felkérjük t. előfizetőinket, hogy hátralékos előfizetési díjaikat küldjék be, mert csak úgy tehetünk eleget kötelezettségeinknek, ha olvasóink is támogatnak. A nyomdaköltség, papírárak folytonos emelkedése nagy terheket ró a vállalatra.

— **Dr. Keeskeméti Ármín Battonyán.** A battonyai izr. hitközség november 7-iki évadnyitó kultürest-jén Keeskeméti Ármín főrabbit látta vendégül, aki „A népek testvérisége a Bibliában” címen magával ragadó előadásban ismertette a biblikus testvériséget és szeretetet, amely fölötté áll a faji és népi megkülönböztetésnek. Dr. Durschlag István főrabbi mondott köszönetet dr. Keeskeméti Árminnak a megtisztelő előadásért. A kultürest dr. Schwarz Andor elnök meleg köszönő szavaival ért véget.

— **A Petőfi Társaság felolvasó ülése.** A Petőfi Társaság november 14-én Császári Elemér elnöklésével felolvasó ülést tartott, melyen dr. Feleki Sándor, lapunk illusztris munkatársa, költői beszélyét olvasta fel nagy sikerrel, majd dr. Szécsi Ferencz, kir. közjegyző emlékeztet meg Ujházi Edéről, a „Mester”-ről.

— **Házasság.** Virág Gyula a „Mult és Jövő” igazgatója és Lustig Sári f. év október 31-én házasságot kötöttek. Tanuk voltak Csermely Gyula dr. író és Peterdi Andor író. Az egyházi esküvön, melyet november 9-én tartottak meg a Kazinczy-utcai templomban, az esketési szertartást Sussmann rabbi végezte.

— **Házitanítás.** A zsidó szülők figyelmét felhívjuk arra, hogy állástalan okleveles tanítók, tanítónők, tanárok és gyógypedagógusok szerény díjazásért, esetleg természetbeni ellátásért vállalják, elemi és fogvatékosak korrepetálását, valamint egyes tárgyak (hittan, bármieva, nyelvek, matematika, zene, rajz stb.) tanítását. Lelkiismeretes oktatás, szakképzettség, lélektani egyéni módszer. Felvilágosítással szolgál: Orsz. Izr. Tanítóegyesület titkársága VII. Wesselényi-u. 44. telefon: 144—085.

— **Schichtanz Ármín 75 éves.** Schichtanz Ármín, az Orsz. Izr. Tanítótestület kiváló elnöke a napokban töltötte be 75-ik életévét. Ez alkalomból nagy szeretettel ünnepelték pályatársai. Az ünnepségen az egyesület nevében Ábrányi Aladár igazgató, a Tanítóegyesület alelnöke, a volt tantestület részéről dr. Kohn Zoltán rabbi, gimnáziumi tanár, barátai nevében dr. Grosszmann Zsigmond főrabbi üdvözölte a jubilánst, aki megindultan mondott köszönetet az üdvözlésekért. Az ünnepséget dr. Farkas József közzeti rabbi asztali áldásával ért véget.

— **Az Aszódi Izr. Hitközség** tisztújítása az elmúlt napokban folyt le. Elnökké immár negyedszer Löwy Manót a hitközség országoshírű elnökét választották meg. Dr. Glück Adolf a választási bizottság elnöke és dr. Berg József főrabbi köszöntötték fel, utóbbi azon alkalomból is hogy az elnök a választás napján töltötte be 72-ik életévét. Az előjáróság tagjai lettek: Dr. Glück Adolf (negyedszer), pénztárnok: Vas Ernő (harmadszor), ellenőr: dr. Katona

PADLÓKEFÉLŐ-GÉP
(Electrolux) keveset használt, még eca. 1 évi gyári garanciával, rendkívül olcsón eladó. Cim: Jakob László, VII., Nefejeits-utca 45. II. 16.

UTLEVÉL KÉPEK azonnal
2 d-b rendelésnél darabja
FOTO PÁRISI 48 fill.
PÁRISINA GYÁRHÁZ-ban

Henrik (harmadszor), gondnokok: Walter Béla (másodsor), és Waldmann Soma (új) örökös tiszteletbeli gondnok Lengyel Ábrahám. Megválasztották még a 20 tagú képviselőtestületet. Weiner Dávidot örökös képviselőtestületi tagul.

— **Szegő Béla Székesfehérvárot.** A székesfehérvári izr. hitközség kulturális ügyosztályának meghívására érkezett Szegő Béla vezérigazgató, Fazekas L. Pál, a Keren Hajeszod magyarországi főtítkárának kíséretében. A Kereskedelmi Csarnok zsúfolásig megtelt dísztermében tartotta meg a Keren Hajeszod elnöke mindvégig belibineselő előadást, amelyen megjelent a hitközség egész előjárósága dr. Löwy Károly hitk. elnök és dr. Szegő Miklós községkerületi elnökkel az élén. Dr. Havas József kultuszelőjáró bevezetőszavai után Szegő Béla tartotta meg nagy figyelemmel kísért előadását, melyért dr. Hirschler Pál főrabbi mondott költői szavakkal köszönetet.

— **Halálozás.** Az erdélyi Palesztina-mozgalom egyik rendkívül tevékeny tagja, Grün Sámuel hátszegi nagykereskedő halt el hirtelen 55 éves korában. Szinte fanatikus buzgalommal intézte a Hátszeg melletti földművesképzőtelep chalucainak ügyeit. Nagy részvét mellett temették, az erdélyi zsidó lapok terjedelmes cikkekből méltatták tevékenységét. Nagyszámú családja, valamint öccse Arató M. Miklós a Kereskedelmi és Ipari cég birtokosa és sőgora Gálosi Soma ny. számv. tanácsos, lapunk belmunkatársa gyászolják.

— **A Budai Zsidó Legényotthon,** mely a budai hitközség pártfogásával működik, céljait tüzte ki a kereskedelmi és ipari pályákon működő zsidó ifjak társadalmi alapon álló egyesítését, a szellemi és társadalmi élet kimélyítését, a zsidó ifjúság érdekeinek előmozdítását, az összetartozásnak és együttműködésnek kifejlesztését. A zsidó társadalom nem haladhat el e szép cél mellett anélkül, hogy ne nyújtana munkájukhoz segítő kezet. Kérjük olvasóinkat, támogassák a zsidó ifjúság minden ily célú törekvését, mert az ő munkájuk készíti elő a zsidóság jövőjét.

— **Makrai Teofil** a gyógyulás útján. Makrai Teofil, a Budai Chevra Kadisa köztisztelőnek örvendő előjárója, aki néhány hónap óta súlyos betegben feküdt, már a gyógyulás útján van s néhány nap múlva ismét elfoglalja hivatalát.

SPECTATOR NOTESZÁBÓL

Részlet egy levélből

„... mégsem tudom helyeselni, hogy *Spectator* válasza érdemesítette azokat a támadásokat, melyek őt az álnév használata miatt érték. Akiknek a kulturális színvonala nem ér fel odáig, hogy a kritikában minde-
nekelőtt a *kritikát* keressék és lás-
sák, ne pedig a kritikust, azokkal igazán nem érdemes vitatkozni. Mert vagy megáll az a kritika, vagy nem áll meg. Ha megáll, akkor atól függetlenül áll meg, hogy ki mondta. De ha már felelt nekik *Spectator*, miért nem mondta meg azt is, hogy nemesak ő használ ál-
nevet, hanem azok közül is sokan, akik ezért nyársra szeretnék őt húzni. Vagy nem álnevet használ-
nak-e akkor, amikor a *maguk neve* alatt a *saját szellemi termékük*ként adnak elő beszédeket, tanulmányo-
kat, essayket, amelyeknek *nem ő*, hanem mások a szerzői. De nem akarom *Spectator*t azzal megbánta-
ni, hogy egyforma megítélés alá vonjam az ő álnév-használatát ama-
zokéval. Mert óriási a különbség a kettő között. Ő a sajátjáról veszi le a nevét, míg amazok idegen szellemi tulajdonra ragasztják rá a saját vinyettájukat. Ezt is meg kellett volna már egyszer mondani...”

*

Már megint sok a zsidó

Megszoktuk már, hogy azok a kö-
rök, amelyek abban élnek ki a maguk faji, szellemi és erkölesi előkelősé-
gét, hogy ahol lehet, a zsidót szid-
ják, mindennap az élet más-más ter-
ületén konstatálják, hogy ott is sok
a zsidó. Legutóbb a filmszakmáról
derítették ki ezt a túltengést: sok
a zsidó filmíró, rendező, producer, szí-
nész ésatöbbi. Mi bátrak volnánk
ezeknek a statisztikusoknak szíves
figyelmét még két szempontra fel-
hívni. Az egyik a *tehetségek* kérdé-
se. Talán vizsgálnák és állapítanák
meg, vajjon nem túlzott arányszám-
ban tolakodtak-e a zsidók a film ter-
ületén is a tehetségesek közé? A
másik pedig a *nézőtér*. Itt sem ár-
tana talán megtudniok, vajjon nem
arányukon felül költenek-e a zsidók
pénzt a filmszórakozásokra? Ha úgy
találják, hogy a tehetségek egy ré-
szének kiakolbólításával legalább
oly jól, vagy talán még jobban is
ellátnák a filmalkotás tehetségszük-

ségletét, akkor a zsidóság úgy sem
kerülheti el sorsát; de másfelől at-
tól tartok, hogy a jegypénztárak
statisztikája a zsidóeredetű bevéte-
lekről arra a megállapításra fog ve-
zetni, hogy itt még a „jogos” arány-
számon felüli térfoglalást is kevés-
nek fogják találni: *költeni csak
költsön minél többet a zsidó*. Ott a
kevés is sok, itt a sok is kevés.

*

Relativitás a betegellátásban

Egyet meg kell állapítani: a zsidó
szegényebb néposztályt, valamint a
hitközségi kisebb tisztviselőket —
vagy az utóbbi kategória úgysis ben-

ne van az elsőben? — nem nagyon
nevelték rá a szegénységre. Nekik
nem jó a zsidó kórház kosztja. Az
ő igényeiket nem elégíti ki. Egyre-
másra jöttek a szóbeli és írásos pa-
naszok erről a kancelláriába. No
most aztán a kancellária nagyha-
talmú urának alkalma volt néhány
napig ellenőrizni a zsidó kórházi
kosztot. A hét tálcás kifutó vacsora
után egyszer állítólag kitért belőle:

— És ezzel ninesenek megelégedve?

A mosolygós arcú ápolónő tekin-
tetéből, ha a szemébe nézett volna,
valószínűleg ezt olvashatta vol-
na ki:

— Ezzel bizonyára ők is meg vol-
nának elégedve!

ZSIDÓ VILÁGKRONIKA

Palesztinában a helyzet

ismét válságosra fordult. Vasárnap
ismét súlyos zavargásokra került a
sor és a hangulat olyan feszült,
mint 1929 legvéresebb napjaiban.
Minden jel arra mutat, hogy a za-
vargásokat központi helyről irányít-
ják. A rendőrséget az események
teljesen meglepetésszerűen érték.
Ennek következtében arra sem volt ké-
pes, hogy a nagy tömegeket, melyek
a város egyes helyein összegyűltek
hamarosan szétkeresse. Így azután
több helyen véres összeütközésekre
került a sor zsidók és arabok között.
A Jaffa-úton zajlott le az egyik ösz-
szeütközés, melynek folyamán egy
zsidót leszúrtak. Az üzleteket azon-
nal lezárták. Az éjszaka folyamán
az utcákat a katonaság valóságos
ostromállapotba helyezte. Páncélos
autók és katonákkal teli teherautók
száguldanak egyik városrészből a
másikba, hogy az összeütközéseknek
elejét vegyék.

A katonaság

azonban nem akadályozhatta meg a
valóságos utcai harcokká fajuló ösz-
szeütközéseket. Arabok megtámad-
ták egy zsidó építkezésnél dolgozó
munkásokat, akik közül négyet sú-
lyosan megsebesítettek. Az egyik se-
besült, egy 30 éves jemenita, kórház-
ba szállítása után belehalt sebeibe.
Egy arabot lövés talált és halála
sebzett, egy másikat súlyosan meg-
sebesített. Röviddel ezután a Rome-
nah-negyedben egy arab autóbusz-
ról lövéseket adtak le a zsidó piac
vásárlóira és egy zsidó asszonyt, to-
vábbá egy leányt súlyosan megsebe-

sítettek. Későbbi útja során erre az
autobuszra lövéseket adtak le, me-
lyek következtében négy utas, közöt-
tük két asszony meghalt, két arab
pedig súlyosan megsebesült. Ugyan-
ebben a negyedben revolverlövessel
megsebesítették egy arab autó ve-
zetőjét. Rövid idővel ezután, ugyan-
ezen a helyen egy zsidót sebesítettek
meg súlyosan késszúrásokkal és kő-
dobálásokkal.

A zavargásokkal

kapcsolatban 45 zsidót tartóztattak
le az ország különböző részeiben.
Huszonegyet ezek közül azonnal
gyűjtőtáborokba szállítottak, huszon-
egyet pedig rendőri felügyelet alá
helyeztek. A letartóztatottak túlnyo-
mórészen a revizionisták és a Brith
Trumpeldor tagjainak soraiból ke-
rültek ki.

A Jewish Agency

végrehajtóbizottsága a vasárnapi
véres eseményeket egy nyilatkozatá-
ban élesen elítéli. A megtorlás a nyi-
latkozat szerint nem az az eszköz,
mely alkalmas lenne az arab terror-
eselekmények megfékezésére. Azok,
akik ezekkel a cselekedetekkel a
helyzetet kiélezik, felelősek sok ár-
tatlan zsidó testvérük haláláért, de
szolgálják az arab terroristák céljait
is, mert cselekedeteiket politikailag
alátámasztják. A nyugalmat és méltó-
ságot minden körülmények között
meg kell őrizni és a Jewish Agency
a legkérelhetetlenebb módon fog
harcolni azok ellen, akik az elitélén-
dő cselekedetekben résztvesznek, aki-
ket minden eszközzel el fog távolí-
tani a zsidóság soraiból.

CHANUKA

Írta: Dr. RUBINSTEIN MATYÁS
szekszárdi főrabbi

Még soha a chanuka-gyertya fénye oly időszerű nem volt, mint napjainkban, mert még soha oly sötétség nem vette körül Izraelt, mint most. A getton is sötétség terpszkedett, de akkor még alacsony fokon állott a kultúra, akkor még félbarbárok voltak az emberek, de azóta már átmentünk az emancipáción is s a kultúra századában élünk — s újra gették vannak körülöttünk, még azt a jogunkat is elvitatják tőlünk, hogy magyarok lehessünk...

Nagyon időszerű tehát s nagyon üdítő s jótékony, hogy ebben a vizsgálatlan sötétségben fellobog a chanuka-gyertya lángja. S mit mond nekünk a kis lángnyelvecske? Emlékeztet bennünket a prófétai ígére: „Nem erővel, sem nem hatalommal, hanem az én szellememmel azt mondja az Örökkévaló, a seregeknek Ura.” Izrael kezdettől fogva a szellemnek népe volt. Esmék s tanok hirdetése lón a rendeltetése. A népek nem értették meg, gyűlöltek külön utakon járása miatt, ahogy Józsefet is gyűlöltek testvérei külön ruházata miatt. Pedig ha József nem kapja a színes köntöst az éhínségbe belepusztul Egyiptom s a velük táplálkozó Kánaán is — s ha Izrael nem látja el erkölcsi táplálékkal az emberiséget, talán örökre erkölcsi éhínségben szenvedett volna.

Óriási tusái s harcai voltak Iraelnek a makkabéusokkal s az azután való időkben, de Izraelt megsemmisíteni nem lehetett, mert Izrael ereje nem földi hatalomban, hanem égi hatalomban van, mert Izrael népe a szellem népe, a fény népe, a Tan népe. Ezt mondja a gyertya kis lángfénye.

És ebben van a mi megnyugvásunk a bennünket környező sötétség közepett. Nem földi feltételekhez kötve a mi létünk, hanem égi feltételekhez, amelyekhez ember nem nyúlhat.

És még valamit mond nekünk a chanuka-gyertya. Hogy a makkabéusi harcokban Izrael nemcsak győzhetetlennek bizonyult, hanem kiszabadult megaláztatásából, kínjából, gyötrelmének börtönéből.

Higyjük, hogy felettünk is fel fog virradni a szabadság hajnala, ha eljött egy új gettó, higyjük, hogy el fog jönni egy új emancipáció is, higyjük, hogy újra fel fog sütni felettünk az igazság s világosság napja — hiszen mi is a messiási hitnek népe vagyunk.

Szifrija Símeon Ungár

Könyvtáratató ünnepség Kispeszen

Három éve, hogy elhunyt a kispesti hitközség elnökének fia, Ungár Endre, akinek emlékét megörökítendő, édesatyja és édesanyja egy több mint kétezre kötetes könyvtárat adományoztak a hozzávaló szekrényekkel együtt a Kispesti Izraelita Hitközségnek. Ezt a könyvtárat vasnap, november 7-én, az elhunyt halálának évfordulóján avatta fel a Kispesti Izr. Hitközség ünnepélyes keretek között.

Délelőtt 10 órakor Ungár Bandi sírjánál összegyülekeztek az elhunyt rokonai és barátai és „Jahrzeit”-t tartottak. Az El mólé ráchamim szomorú könyörgése után Dallos Árpád olvasta fel hangosan a barát sírjánál elmondandó imát.

11 órakor a hitközség tanácstermében gyűlt össze a város zsidó közönsége és különféle testületek küldött-ségei. Ott volt Kispeszt megyei város képviselőtében vitéz dr. Simonfay Lajos tanácsnok, az Orsz. Iroda és Pesti Izr. Hitközség megbízásából dr. Rosenák Miksa egészségügyi főtanácsos és dr. Braun Salamon tanfelügyelő, a Pestszentlőrinczi Izr. Hitközség képviselőtében Bauer Adolf elnök, dr. Kertész Miklós elnök, dr. Günzler Péter főrabbi, a monori izr. hitközség és Chevra Kadisa részéről dr. Szilágyi Ferenc elnök. A nemzetközi szállítók elnöke Rockenstein Samu ker. tanácsos, a Magyarországi Betár nacivja Schwarz László, valamint igen sokan a kispesti és pestszentlőrinczi zsidó szervezetek részéről.

Herskovits József kormánytanácsos, hitk. alelnök megnyitá beszéde után Dallos Árpád hitk. jegyző felolvasta az alapító oklevelet, majd dr. Bände Zoltán kispesti főrabbi tartotta meg ünnepi beszédét. Ezután Ungár Sándor hitközségi elnök a könyvtár adományozója és alapítója adta át a könyvtárat, melyet a hitközség nevében Herskovits József kormánytanácsos alelnök vett át, hangoztatva, hogy annak célja szolgálja a kispesti zsidóság további művelődését. Ezután Goldmann Simon hitk. alelnök meleg, szívből fakadó szavak keretében leplezte le Ungár Bandi arcképét, amelyet az elhunyt barátai festettek meg és a hitközségnek adományozták.

Nemes Gyula sajátkezűleg készített gyönyörű ex-librisét átnyújtotta az adományozóknak, majd Fischhof Henrik, a kispesti Chevra elnöke az összes kispesti zsidó testületek nevében üdvözölte az adományozókat.

Dénes György és Dallos Erzsike a kispesti zsidó elemi iskola tanuló szavaltak el Schäffer Árpád iskolaigazgatónak a könyvtáratatóra írt versét, majd dr. Rosenák Miksa az Országos Iroda és a Pesti Izr. Hitközség nevében üdvözölte a kispesti hitközséget és az adományozókat. A nagyhatású beszéd után vitéz dr. Simonfay Lajos városi tanácsnok köszönte meg az ala-

pítóknak, hogy Kispeszt városát egy újabb értékes intézménnyel gazdagították. A pestszentlőrinczi izr. hitközség és a zsidó testületek nevében dr. Günzler Péter emlékezett meg arról a szellemről, amely Ungár Endrét eltöltötte. Dr. Szilágyi Ferenc, a monori hitközség és Chevra Kadisa üdvözlésében szólt fel és tolmácsolta a kispestiek fel anyahitközségének üdvözlését. A Botár nevében Schwarz László mondott beszédet. Herskovits József kormánytanácsos, alelnök zárószavai és a Himnusz eléneklése után a hitközség megtekintette a könyvtárat.

Meg kell említenünk, hogy az egész könyvtár rendezését, összeállítását, Nemes Béla hitoktató könyvtáros végzi és végezte s ezen óriási munkát kiváló szakavatottsággal és nem mindennapi műveltséggel által adott tehetségével mindenki megelégedésére látta el.

Ági meghalt

A farkasréti temető halottasházában hatalmas tömeg áll körül egy koporsót. Apró koporsó, édes kicsi leány nyugszik benne. Hét és fél évet élt, addig boldogította szüleit, az embereket maga körül, addig sugarazta rá napsugaras lényét a világra. Aztán jött egy komisz, alattomos gyermekbetegség és örök hallgatásra készítette a mindig kacagó szájacskát.

Most itt fekszik. Ábrahámsohn bácsi, aki oly sokszor esőköltte meg a ragyogó kis arcocskát, gyászaldat énekel felette, Kis Arnold bácsi, aki annyiszor simogatta meg fejcséskjét, búcsúztatja. Elmondja, milyen jó kislány volt, mennyi örömmel és szeretettel várta apukáját péntek este, büszkén és boldogan ünneplő ruhácskájában. Igy fogadta az apai áldást, amikor hazajött a templomból, ahol oly gyönyörűen énekelte az imákat. Sok szépet és jót mond Sirota Agiról a főrabbi bácsi és a tanító néni, aki ott áll virággal kezében az első sorban, nagyokat bólint rá.

Azután kiviszik a koporsót a sírhoz. Lassan leeresztik a földbe. Ági elment közülünk. Talán nem is volt közénk való. Az ilyen kis angyalokat azért veszi magához a jó Isten, hogy szemük tisztaságát ne törje meg a sok csunyaság, amit maguk körül látnának. Az, hogy elmennek, nagyon fáj azoknak, akik itt maradnak, de a halál felett van vigasz a földön. De mi vigasztalhat ma egy zsidó szülőt az élet felett.

Síremlékek

a legolcsóbb árban

Löwy-nél Budán

II. Fő-u. 79. Tel.: 151-581.

Flüküzlet és telep III. Bécsi-út.

A trolleybusz indulási állomá-

sától 2 percnnyire.

Egy szebb jövő - jámborságunktól függ!

Irta: **Dr. Linksz Izsák** közegi főrabbi

Drága zsidó ifjúság, én nem vagyok a *tíz méltóságos* úr egyike, akitől segítséget és útbaigazítást vártok, de mint lelkipásztor, aki 40 éve tanítom, buzdítom, vizsgálatom az ifjakat és a hajadonokat, akinek más gondja nincsen csak igazán felvilágosítani meg romlatlan hit-rokonaimat: ilyen jótekonny felvilágosítással akarok jobb sorsotokhoz hozzájárulni. Hallgassatok meg leg-szentebb meggyőződéseimet!

Elsősorban a zsolttár szavaival arra kérlek benneteket: „Ne bizzatok előkelőkben, emberfiában, ki magán sem tud segíteni. Amint kiszáll a lelke, ismét porrá lesz, legott odavannak tervei!” — Igazatok van, kedves ifjak, hogy tizet hívtok egyszerre, hogy ők közösen megbeszéljék, mi a teendőtök, hogy jobb sorsban részesüljete. Hisz Ábrahám is tíz jámbortól várta, hogy megakadályozzák Szodoma elpusztítását. De mint ősatyánk tévedett jóhiszeműségében, úgy ti is be fogjátok látni, hogy nem jelentkezik tíz méltóságos úr, hogy rajtatok segítsen. Mert itt elsősorban nemes szívekre van szükség. *Csak ahol a zsidót igazi hit hatja át, ott van szeretet.* Ha a tíz zsidó úr olyan jámbor és humánus volna, mint a néhai Mózes Montefiore z. l., vagy a b. e. báró Wilhelm von Rothschild Frankfurt a. M.-ban voltak, akkor meg volna bennök legalább a jóakarat nektek tanácsot adni, mihez fogjatok. De nem vallásos előkelőktől, akármilyen okosak is ők, ne fogadjatok el tanácsot. Mert — hirdeté az első zsolttár — csak az halad a jóban, aki nem jár vallástalan emberek tanácsa szerint; nem áll meg, hol bűnösök találkoznak és le nem ül oly társaságba, ahol mosolyognak fölönyesen, *ha mi a vallásos életmódtól és a szombatok megszentelésétől várunk boldogabb jövőt.* Én meggyőződéssel hirdetem nektek az először említett 146. zsolttár szavaival: „Boldog az, akinek Jákob Mindenhatója a megsegítője, aki sorsunk Intézőjében véli reményét”. Olvassátok át áhitatosan Jákob ősatyánk csodálatos történetét! Dacára annak, hogy atyja és nagyatyja igen gazdagok voltak és királyok szöveteztek velök, ő bottal a kezében kelt át a Jordánon, 20 évig dolgozott éjjel és nappal; ravasz munkaadója kihasználta testi, szellemi erejét; meg akarta akadályozni boldogulását; tönkre akarta tenni. És ez mégsem sikerült neki. Szemébe mondta Lábánnak: „Ha a Mindenható nem lett volna velem, bizony most üres kézzel boesátottál volna el; *de nyomorúságomat és kezeim fáradozását látta az Örökkévaló.*” Ki mint vet, úgy arat!! Ifjúság! Ez a Mindenható lehet a ti megmentőtök is, ha az ősatyának vagytok méltó utódai! Midőn hazulról távoznia kellett és este Luzba érkezett, a szabad ég alatt lefeküdt, minek utána áhitatosan imádkozott és a *Teremtő kezébe ajánlotta lelkét és*

testét. És ime, álmában a legnagyobb igazságokra tanította őt: *Veled vagyok; megőriztek minden utadon; nem hagytak el; visszahozlak e földre!* — Ezen igazságoktól áthatva, reggel ismét fohászzkodott. Arra kérte sorsa Intézőjét: *Ne távozzék szívéből idegen földön a hit. Legyen Orzójé egész életén át.* Nem kért gazdagságot, csak kenyeret és ruhát. Legtorrobb óhaja, ha szülői házába visszajön, még mindig legyen oly jámbor, mint ifjúságában volt. Azt is akarta, hogy ismerje Teremtője törvényeit, hogy azokat végrehajtsa. Megígerte, hogy oltárt épít és családi szentélyt alapít és jövedelmének tizedrészét jótekonyságra fordítja.

És mint tudjátok, várakozáson felül alakult ki boldog jövője. Fiait mind saját eszméinek megnyerte és két nemzet: Egyiptom és Kánaán megsiratta, midőn 147 éves korában őseihez tért vissza jámbor lelke.

Sajnos, a mai zsidó nemzedék nem követi példáját. Vidéki pap vagyok és ha meglátogat engem egy-egy zsidó munkanélküli ifjú, beszélnek velem ilyen szellemben; megvizsgálatom, útbaigazítom. Legtöbbszörre a „Családi boldogság az áldás forrása” c. könyvem is ajándékoznak neki. Nem tudom, megmentetik-e még eszméim az okoskodó ifjakat, mert *ideáljaik nincsenek.* A mult héten hárman jöttek hozzám külön-külön, hogy támogassam. Az első 29 éves pékség volt. Nyáron fürdőhelyen, mint pincér kereste meg kenyerét. A zsidóságról fogalma sincs. Imádkozni nem tud. Ősatyánk történetét nem ismeri. Több könyvvel és jó tanáccsal láttam el. A második 23 éves könyvelő volt. Egy rabbi unokája. Cidáklíját és tefilinját — mondta — ellopták. De azért ő — hangoztatta — naponta imádkozik. Mózes I. könyvét adtam kezébe, hogy fordítson le 1–2 verset. Nem tudta. Egy hasonlattal magyaráztam meg neki, hogy mint egy rabbi vallástalan unokája, még rosszabb sorsot érdemel. A harmadik munkanélküli egy 21 éves kereskedősegéd volt. Nála volt egy szép tefilin. Atyjától örökölte. Imádkozni tud; mást nem. Hogy a szombat „az áldás forrása”, azt nem érti meg... És ez így megy napról-napra. Ilyen ifjakon nem nyugszik a zsidóság jövője. A zsidó ifjúság tönkre megy, mert nincs hite, nincs bizalma, nincs ideálja! A hajón az iránytű megmutatja a kapitánynak, mely irányt kell követnie. *Az élet háborgó ten-*

gerén a vallás ezen iránytű. A vallás hirdeti: Többet ésszel, mint erővel. „De az Úrnak féltelme — bölcsesség, és kerülni a bűnt — ez belátás”. A zsidónak három terhe van: a megelhetés, az adó és a zsidósággal járó kötelességek teljesítése. Ez utóbbit tizzel jelölhetjük, mert a 10 igében foglaltatik a zsidó vallás. *A tizedes mérlegen tíz kilóval — százat lehet ellensúlyozni.* Ha pl. száz pengőt keres az ember, ebből harmincat adó fejében kér az állam és csak 70 pengő marad a megelhetéshez. E két teher (70 + 30) tizzel — a vallás csodálatos erejével ellensúlyozható. Enélkül nem bírja el az első kettőt! — Ezen vallásos gondolatot ezerféleképpen hirdeti a biblia.

Azért, drága ifjak és hajadonok, írjátok a 146. zsolttárt szívetek táblájára. Azzal kezdi: „Dicsőítsd, lelkem, az Urat; hadd dicsőítsem az Urat, míg élek; hadd énekeljem meg, míg megvagyok”. — Ilyen jámbor lélek hirdeti: „Ne bizzatok előkelőkben... amint kiszáll lelke, legott odavannak tervei. Boldog, aki sorsunk Intézőjében bízok... Ő megtartja ígéretét örökké. Igazságot szolgáltat az elnyomottaknak, kenyeret ad az éhezőknek... az Ur felgyenesíti a görnyedteket, az Úr szereti az igazlelkűeket, árva és özvegyet fenntart, de a vallástalanok útját úttalanná teszi” — (nem érik el céljukat.) Jámbor zsidók naponta a reggeli imában ezt fontolják meg. Azért ti is, kedves ifjak és hajadonok, tanulmányozzátok a Tórást, ismerkedjétek meg szent kötelességeitekkel! *Ezek teljesítésétől függ jobb sorsotok* — hirdeti sokszor a biblia. Az 1. zsolttár egy hasonlattal köti ezt szívetekre: „Csak az halad a jóban, aki... az Örökkévaló tanában leli kedvét... Olyan marad akkor, mint zizek elágazása mellé ültetett fa, amely idejében hozza gyümölcsét. *Az ilyen ember mindenben, amihéz fog, sikert ér el.* Nem úgy a gonoszok, ezek sorsa a polyáéhoz hasonló... mert a vallástalanok útja pusztításhoz vezet”. E tanácsot adom nektek szeretettel. Ne okoskodjatok! Mások okossága sem segít rajtatok. Bodenstedt hirdeti: „Nur, wenn das Herz seine Schwingen lieh, geht ein zu des Ruhmes Toren; es hat der blasse Verstand noch nie einen grossen Gedanken geboren”. „Add, fiam, nekem szívedet, szemeid akkor utaimat fogják megörizni” — és mint Jákob — az élet harcaiban te is győzni fogsz.

A Zsidó Élet

minden magyar zsidó lapja
Fizessen elő!

NEUWIRTH TESTVÉREK

órák- és ékszerészek
Budapest VI, Király-u. 28. Telefon: 125-084

Alkalmi és nászajándékok, briliáns ékszerek,
ezüst gyertyatartók, serlegek, menorák, tóra-garnitúrák

nagy választékban! Alkalmi vételek. Saját műhely! Szombat- és ünnepnap zárva!

Chanukai jesivaemlék

A Kárpátok hiába fogták a ve-zett-dühü északiszél elé bő leber-nyegüket, meg-megrázza a pisztrán-gos patak partján a hótakaró alatt lapuló faszindelyes házakat. A kő-ményekből vígan bodorodik a füst. Ráfekszik a szél szárnyára és szál-líttatja magát, hogy a nagy levegő-égben elenyésszék. Bent, a gerendás szoba melegében 8—10 ifjú üli kö-rül feszült figyelemmel a gyalulat-lan fenyőasztalt. Hajviseletük je-siva-növendékre enged következtet-ni. Máskor az évezredes Tannak hangjai esendültek ki a töpörödött ablakokon keresztül és a hímbló-dzó testek tűzbejőve, heves gesztá-sokkal is segítették a szóőrveket, ad-đig most fojtottan suttogó hangok hallatszódznak. Foliánsok helyett kis-cifra lapokat szorongatnak és izga-tott gusztálással elégitik ki kíván-e-siságukat. Mindenki előtt kisebb-nagyobb pénzösszeg. Hát bizony, ezek kártyáznak. A 21-es zsidó vál-tozatát: a kvitlizést gyakorolják. A szoba ajtaja útját állja a kíváncsi betolakodónak, de a kandi füleket nem lehet becsapni. Rosch, meg El-fer ohne, bank, titokzatos szavak tö-rík meg a gusztálás esendjét. A „zogte gemóre” és „frögte gemóre” dallamától biz ezek elűtnek. Nem esoda, hogy a világhírű kárpátalji jesiva felügyelője, ki naponta ellen-őrzi a bocherok tanulását, méltat-lankodva jelenti Rabbi Smüélnék, hogy az egyik szálláson a chanukai szórakozás pár nappal előbb vette kezdetét. Régi szokás volt, hogy chanuka szombatján nagy vízsea volt és ha szorgalmat látott Rabbi Smüél, úgy chanuka hátralévő nap-jaiban — ha nem is engedte meg — de elnézte a szokásos chanukai kvit-lizést. A szállásokat ismét sorba vette a felügyelő és azon melegében viszi a Rebbe rendeletét, ki a szom-bati kihallgatáson nem tudja a ta-nult anyag javát kívülről, azt eltá-voltítja a jesiváról. A hír végigvi-harzott a szállásokon. Sutba kerül-tek a kártyák, mert nem ismert tré-fát Rabbi Smüél. Két éjszakán át imbolyogtak a gyertyák, vagy lám-pák fénye a bócher-szállásokon. A Rosch és Elfer ohne helyett a „Zögte gemóre” és „Frögte gemóre” hang-zott. Midőn a szombati „Grajsze Ferheru”-nél a kvitlizőkre került a sor, az alaposan megforgatott bockerok ajkáról csak úgy folyt a szó Hillél és Sommaj közti sokszor borotvaélen táncoló véleményadás

egy-egy elvont, vagy kevésbé el-vont tárgyú jogi esetről. Még pil-pülbe, vitába is boesátkoztak egy-mással és a kvitliző társaság ellen-

érvei elől kapitulálni kellett mirdenkinék. Rabbi Smüél szívében megboesájtó érzés fakadt és ezuttal háborítlanul kvitlizték végig a bóckerok chanuka éjszakáját...

Richter Arthur
(Dunaföldvár.)

„A hitetlenség ellen mással, mint istenhittel küzdeni nem lehet”

Debrecen, 1937. november.

A debreceni statusquo hitközség betöltötte dr. Schlesinger Sámuel fő-rabbinak, a nagy, tudós papnak el-árvult székét, dr. Weisz Pál hőd-mezővásárhelyi főrabbi-val, akinek ünnepélyes beiktatása kimagasló társadalmi eseménye volt Debrecen városának.

Zsufolásig töltötte meg a gyö-nyörű templomot a beiktatás közön-sege, melynek soraiban ott voltak a keresztény felekezetek, a polgári és katonai hatóságok, az egyetem, a kulturális intézmények, a posta, Ügyvédi Kamara, Mezőgazdasági Kamara, Kereskedelmi- és Iparka-mara, a Tankerületi Főigazgatóság és a város valamennyi közigazgatási intézményének képviselői.

Schwarz Vilmos hitközségi elő-járó és Ungár Jenő elnök üdvözlő szavai után dr. Bernstein Béla nyír-egyházi főrabbi iktatta be méltósá-gába az új főrabbit, aki ragyogóan felépített, hatalmas beszédben is-mertette papi programját.

— Úgy tesztek, mint Dávid — mon-dotta többek között — aki a patak partjáról öt síma követ vett fel és ezekkel ment az erőszak, a kard, a pánccal ellen. Az első követ az Is-tenhit, melyet a mának hiú építői elvetnek. Pedig az istentelenség el-len mással, mint istenhittel küzdeni nem lehet. A második követ a ta-nítás, a tudomány. A fültudás elve-zet Istentől, de az igazi, alapos ku-

Pesti adóprás

Mostani számunkból anyaghalmo-zódás miatt kimaradt „Adóprás” ro-vatunk. Ezzel kapcsolatban szüksé-gesnek tartjuk bejelenteni, hogy rovatunk címét legközelebbi meg-jelenésünktől kezdve „Pesti adó-prás”-re változtattuk, miután az ab-ban közlött és közlendő megállapít-ásunk természetesen a pesti izr. hitközség adórendszerére vonatkoz-tak és vonatkoznak és nem akarjuk, hogy az általánosító cím esetleg félreértéseket okozzon.

Férjhezmenendők és nősülendők

forduljanak bizalommal a huszonhétstendéje fennálló Nagy Jenő házassági irodájához. Budapest, Rákóczi ut hatvanegy. Telefon. (Diakrért. cégjelzéstelen levelezés.)

tatás Istenhez vezet. Harmadik kö-vem a szeretet. A szeretet fegyveré-vel harcolni, sebeket kapni, de se-beket nem osztani, sebeket gyógyí-tani, fájdalmat enyhíteni, könnye-ket letörölni nyegyek.

Negyedik követ a zsidó ifjúság szent izsáki eszméiert való áldozat-hozatal útja. Ezzel az izsáki ifjú-sággal megyek harcra elsősorban és megtanítom őket arra, hogy útjuk nem lehet más, mint Isten útja, az eszményekert való áldozathozatal útja. Jakob szellemének követése adott baktorságot Dávidnak a küzde-lemhez. Ennek a szellemnek hírde-tése és követése ötödik követem. De ez az örökség ne legyen számunkra múlt, atavizmus. Ismerjük meg és éljük a zsidóságot a zsidó kultura mai produktumaival. Az istenhit útján haladva találkoznunk kell az istenhit többi hirdetőivel. Talál-kozni kell mindenkivel, akik üdvöt és áldást akarnak, akik Istent és Hazát szolgálnak. Az én zsidó ér-zésem soha nem kelhet biroka ben-nem hazám iránti kötelességér-temmel, tettekre kész, önfeláldozó szeretetemmel. Zsidó vagyok, hirdet-m a zsidó tanítást zsidó lélekkel, magyar nyelven, magyar szellem-ben, zsidó szívvel a magyar haza szent szolgálatát. Zsidó talisban fektessenek majd magyar hazám földjének ölebe, arcaal Kelet felé fordulva, e hon boldogságáról ál-modva, az ósók földje legyen vánk-son. Örök takaróként pedig magyar föld borítson.

Dr. Weisz Pál beszéde mély ha-tást váltott ki a beiktató ünnepély előkelő hallgatóságából. A beszéd után a Dalkör a templom közönse-gével együtt a Himnusz-t énekelte, majd a főrabbi a maariv ima után a kis imaházban fogadta a külön-féle hitközségek küldötteinek üd-vözlését. Este az Arany Bika külön-teremben volt ünnepi vacsora a fő-rabbi tiszteltére, melyen felekezeti különbség nélkül vett részt Debre-cen társadalmá.

— A budapesti WIZO nov. 30-án, kedden délután pontosan 5 órai kez-dettel Chanuka-gyermekünnepélyt rendez a Herzl-teremben (Andrássy-út 67. I. em.). Belépés teljesen díj-talan. Minden gyermeket szívesen látunk.

Rembrandt érdemrendet adományoz

Írta: PETERDI ANDOR

III.

A két régi ismerős elköszönt egymástól. Salzkammer szerette és sajnálta a festőt, Rembrandt is szerette az öreg gyémántesizolót, hogy is ne szeretne volna, tíz éve laknak, így egymás mellett, sok jó és kellemes estét töltöttek itt együtt az utcán sétálgatva, vagy a kereskedő meghitt otthonában.

Rembrandt megnyugodva ment haza, lefeküdt és jól átaludta az éjszakát. Akkor már egyedül élt. Saskia, a felesége már halott volt. Özvegy emberként lézengett az életben. Már csak visszaemlékezései voltak némileg vigasztaló szépek, a jelen komor volt, elesügsztően sívár. A hajdani népszerű mester elvesztette varázseréjét, alig-alig jelentkezett valaki nála, hogy érdeklődjék a képei iránt. Már úgyis ismerték és megszokták. Új izlés kapott lábra. Más piktorok jöttek divatba s az arefestés is jobban tetszett, színesebb, világosabb tónusokban. Rembrandt pikturája mély és komor volt mindig és most, hogy élete is sötétebb lett, festésmódja is jobban mélyült. A jollakott hollandi polgár pedig vidám élet-szemléletével értetlenül állt a komorságot lehelő rembrandti képek előtt.

Másnap reggel frissen és vidáman ébredt Rembrandt. Nagy zajokra lett figyelmes. Kinézett az ablakon s nagy örömmel látta, hogy a hajó befutott, úgy, ahogy azt az öreg hajós bemondta. Különböző árukkal telerakott kordélyok zörögtek, nyikorogtak az úttesten. Emberek tömegekben hullámoztak az utcán különböző koffereket, batyúkat cipelve. Ordítás, zaj, zenebona, egyetlen hangzavarba folyt össze s úgy verődtek az ablak felé, ahol ő állt és leste a vendégét, aki azonban egyre csak késett. Rembrandt felöltözött és lesietett a kapu elé, hogy ott várja be a flandriai látogatót. Az utcán egyre ritkultak az emberesoportok, a láрма is csökkent. Ritkultak a koesik, az érkezők elszédtek, megoszlottak. Amszterdam titokzatos gyomra elnyelte a hajó egész ember- és áru-rakományát. Csak ő, a festő állt és nézett a kikötő felé, s hiába várta azt az embert, aki Isten

tudja mi okból nem szállt hajóra. Most abban reménykedett Rembrandt, hogy talán a legközelebbi hajóval jön, s addig majd csak segít rajta a derék gyémántesizoló Salzkammer.

Délután el is ment hozzá. Épen jókor, mert semmi dolga nem volt. Salzkammer a szobájában pihent és valami héberbetűs könyvet olvasott. Mikor Rembrandt megjelent az ajtóban, már elébeszolt:

— Hát nem jött a vevő?

— Nem jött.

— Hogy nyelje el a tenger az ilyen szófogadatlanokat.

— Az ilyenekre, úgylátszik nem lehet építeni.

— Nem bizony. Ismerem a fajtájukat. Aki egyszer nem tartja be a szavát nálam, azzal én üzletileg soha többé szóba nem állok! Hát te se várd, ha csak becsületesen ki nem menti magát levélben. No, de most nem erről van szó. Mennyi pénzre van szükséged?

Emlékek

Írta: FELEKI SÁNDOR

Bánóczy József

(14)

Tizenegy éve múlt annak, hogy meghalt, de könny gyűl szemembe most is, ha rá gondolok. Azt hiszem, úgy van vele mindenki, aki ismerte, hát még hogyha szoros baráti kötelék fűzte hozzá, mint engemet. Nagy volt mint tudós, mint pedagógus, de még nagyobb, mint ember. Arcán örökös derű és mosoly, szívében esupa jóság és szeretet. Aki vele valamikor kezet fogott, e kézzel az ő megérezte lelkének melegét. Ezt nagyon szépen megdallolta Lenkei Henrik, a jeles poéta, a „Bánóczy kézzel szorítása” versében.

Negyven évig érintkeztem vele sürün jó és rossz napokban, de soha haragudni nem láttam. A legkellemetlenebb helyzetben is mosolygott s a haragosokat szeméinek jósága, esillogó tekintetével és meleg-kézzel szorítással lecsillapította. A múlt század nyolevanas éveinek végén súlyos tüdőbaj támadta meg s az orvosok areáról leolvashatta, hogy nem nagyon bíznak gyógylásában, de az ő lelki derűs egyensúlyát ez nem zavarta meg s ő biztatta orvosait, hogy ne aggódjanak. Akkor fedezte fel Koch híres „Tuberculin” szérumát, amely mint utólag kiderült, nem sokat lendített a tüdőbajjások állapotán. *Bánóczy Józsefet* is elküldötték orvosai Berlinbe Koch-

— Nyolevszáz, vagy ezer forintra. Ez körülbelül az az összeg, ami megmenti most a hajlékomat.

— Hát megkapod tőlem. Nem kérek tőled se zálogot, se kamatot, azaz mégis. Le fogsz engem festeni. Ez lesz a kamat. Ha meg nem tudod a pénzt visszaadni egy félévén belül, olyan és annyi képet adsz érte, amennyi neked jöl-esik. Nos, Rembrandt? Meg van így az egyezés?

— Meg. Köszönöm neked Salzkammer.

— Még egy kikötésem van. Az én házamban fogsz festeni engem. Nem akarom, hogy irigy szemek lassák, hogy följárogatok hozzád. Tudod, hogy milyenek a rossz nyelvek. Híre kelne, hogy nagy-zási hóbotba estem, festetem magam, mintha legalábbis céhmes-ter, vagy polgármester volnék. Miért szerezzek ellenségeket magamnak? Úgyis van azokból elég. A falatot is kinézik a számból, mert úgy gondolják, hogy gazdag vagyok, s mindenem, amim van, azt ő előlük harácsolom össze. Rosszak, irigyek az emberek, vigyázni kell.

(Folytatjuk)

hoz oltásokra s csodák csodája, egészségesen került vissza. Mosolygott baján, mikor elment s mosolygva jött vissza. Hiába figyelmeztették orvosai, hogy ne dohányozzék és ne járjon füstös kávéházakba. Optimista világnézetével ezt hajtogatta: Jobban értek én ahhoz, mint az orvosok. Ott lakott akkor a Király út 99. szám alatt s ebéd után rögtön átsietett a szomszédos „Kairo” kávéházba, ott késő estig böngészte a lapokat, mialatt folyton az erős szivarokat pöfékelte. Mikor ezért az életmódjáért megdörgáltam, tréfásan így szólt: „Ti, doktorok, nem konyítottok ehhez. Hiszen a nikotin-füstpől döglenek a tuberkulózisbaci-lusok!” És jót kacagott hozzá. Beszédben és levélben, ha állapotáról kérdezősködtek, mindig azt mondta: Nagyszerűen vagyok!

Filozófiai és irodalomtörténeti munkáival, — melyeknek egy részét a kiváló *Alexander Bernáttal* együtt írt meg, nagy elismerést szerzett szakkörökben s a „Kisfaludy Károly élete és munkái” című művével akadémiai díjat is nyert. Egész könyvtára rög-rög munkáinak száma. A legkiválóbb tudósok között emlegetik nevét. Tagja volt a Magyar Tudományos Akadémiának, a Pázmány Péter Tudományegyetem rendkívüli

tanára, az Országos Izr. Tanítóképző igazgatója lett és mennél több elismerést aratott, annál közvetlenebb s annál egyszerűbb volt s annál több rászoruló élvezte szívének jóságát. Naponta egy csomó tanítójelölt és egyetemi hallgató „kosztolt” nála. Sőt még ruházattal is ellátta azokat, miben segítségére volt áldott, finomlelkű hitvese, aki három év előtt húnyta le szemeit. Mindig csak arra gondolt, mondogta, hogy én földhöz ragadt, szegény fiú voltam s mások támogatása nélkül éhen pusztultam volna.

Egyetemi hallgató korától kezdve sirig tartó barátság fűzte Alexander Bernát dr. egyetemi tanárhoz, a nagynevű filozófushoz és Szalárdi Mór dr. Fehér Kereszt-kórházi igazgató főorvosához. Sok-sok éven át, mikor már mind a három nagy nevet vívott ki, minden vasárnap együtt voltak, felváltva hol az egyiknél, hol a másiknál, kedélyes kaláberpartira. Akkor még nem nevezték „alsós”-nak, mert a felső leütötte az alsót. Engemet is megtiszteltek azaz, hogy ezeken a kedves kártyapartikon résztvehettem. Mennyi szelemes megjegyzés, mennyi tréfás móka hangzott el ilyenkor, úgyhogy a kacagásnak vége-hossza nem volt. Lehordták egymást a sárgaföldig s mivel azt persze egyikük sem vette komolyan, annál vidámabb volt a hangulat. Kornfeld Zsigmond báró, a Magyar Általános Hitelbank kiváló vezérigazgatója, aki különben Alexanderral volt jó barátságban, mint „kibic” vett részt ezen kártya-esetükben s a különben igen komoly bankvezér a sok csipős, tréfás megjegyzés hallatára kacagva törölte könnyeit. Azóta már régen pihen mind a négy s talán az égi magaságban folytatják humoros kártyaküzdelmüket.

Sok-sok éven át volt Bánóczy dr. az Izr. Magyar Irodalmi Társaság lelke és főtájkára s bízhetetlen szerezettel szolgálta annak szép céljait. Igen soká szerkesztette a társaság Évkönyveit s finom ízlésével azokat magas színvonalon tartotta. Ma mult el soha év, hogy esekélyeséget ne szólított volna fel arra, hogy itt az ideje, küldjek már verset az Évkönyv számára. Tapasztalva késedelmézetem, egy ízben egy „Szerződést” íratott velem alá. Ebben köteleznem kellett magamat, hogy ötven éven át (!) évről-évre küldök verset az Évkönyvnek. Erre céloz az a kedves, kis levele, melyet a karintiai Gratweinből, ahol több éven át nyaralt, küldött nekem: „Gratwein, 1913. VII. 26. Kedves, jó Barátom! Nagy örömet szerzettél kedves soraiddal, de, engedj meg, egyről megfeledkeztem: nem küldted az Évkönyvbéli versemet, pedig már nagyon várom. Tudod, hogy 1900-ban 50 évre szóló szerződést kötöttünk, a te közreműködésedet illetőleg. Tehátan tehát... Egrébként nagyszerűen vagyunk. Küldöm önágységának kézesókomat s mindkettőnk üdvözlését. Áldjon meg az én Istenem! — Bánóczy József.” A „Szer-

ződést” én hűségesen megtartottam s évről-évre elküldöttem verseimet. Sajnos, csak 26 esztendeig volt érvényben, mert drága jó barátom meghalt.

Minden leveléből kedves humora, lelki derüje és szívének melege árad felénk. Ugyanacsak Gratweinből írja nekem később: „Aug. 5. Kedves Barátom! Rabbi Akibának persze igaz van: nincsen új a nap alatt. De neked nincsen igazad: versed, Isten bizony, szép. En erre nemcsak meg esküdni vagyok kész, de még fogadni is. Hát már most csak elhiszed! — Allandán nagyszerűen vagyunk. Reméljük ti is hasonlóképen. Önágysága kezeit csokolom. Mindkettőnk üdvözlését küldöm a régi barátsággal s vagyok, aki voltam, igaz híved: Bánóczy József.”

Házasságomnak ő és Hevesi József, a jeles novellairó, a Magyar Szalon szerkesztője, voltak tanui. Esküvöm előtti napon egy pár remekbe faragott, hatalmas facsutorát küldött nekem, a következő kedves levéllel: „1902. júl. 5. Nagyon kedves Barátunk! Bakonyi ember lételemre azon tűnődtem: fokost küldje-e neked nászajándék-jelzésül, vagy pedig len csutorát. Hosszas megfontolás után az utolsóira határoztam el magamat, különösen arra való tekintettel, hogy Te nem mégy a Bakonyba lakni, Pesten pedig elég jó fegyver a csutora is — rossz kedv, vagy kellemetlenség ellen, amitől az én Istenem óvja meg mindenkor házaad táját és minden bennlakóját. Üdvözlünk mind közönségesen szeretettel és barátsággal: Bánóczy József.”

Sokat jártunk össze. A tudós és nagyszerű felesége igen gyakran volt vendégünk, míg feleségem és én sokszor fordultunk meg házában. Az ő kedvessége, jósága és humora bearyozta lakásának minden zugát. Melegséggel és szeretettel kísérte irodalmi munkásságomat és 1934-ben megjelent „Árnyak és Sugarak” verskötetemet nagy lelkiismeretességgel ő revidálta. Fajdalommal gondolok vissza az elmúlt szép napokra.

Hogy másokat ne szomorítsam meg, halálos betegségében is mindig jókedvű volt s egyre azt hajtogatta: kutyabajom sines! Utolsó napig dolgozott s igazi filozófusként halt meg: szeliden és megnyugvással húnyta le szemeit, melyekből egy életen át annyi jószág és derű sugárzott s melyekből annyi vigaszt merített a tanácstalan, a kétségbeesett.

Ott pihen a régi zsidó temetőben. Impozáns végtisztességén, amelyen a tudomány és közélet sok kiválósága vett részt, sok-sok igaz szívvel fakadó könny hullott a nagy tudósért és jó emberért. Ott könnyezett leghűségesebb barátja, Alexander Bernát is és ott zokogott özvegye és László fia, a jeles mű-és színi kritikus, a szociáldemokrata párt egyik vezetője, a székesfőváros tárgyenhatóságának nagyra becsült tagja, A Pázmány Péter Tudomány-

egyetem és az Akadémia nevében a hazai katolikus papság kiválósága, Kornis Gyula dr. egyetemi tanár, a nagy tudós, a képviselőház mostani alelnöke búcsúztatta mélységesen megható beszéddel, kiemelve Bánóczyinak nagy tudását és tisztta, ragyogzó jellemét.

Ha van menyország, úgy az még derűsebb lesz ennek a nagyszerű embernek szívjóóságától, szemének meleg sugárzásától.

(Folytatjuk.)

GYORS HIRDETÉSEK

E rovatban egy szó 10 fillér, vastagabb betűvel 20 fillér, legkisebb hirdetés 10 szó. Leghelyesebb a hirdetés szövegét levélben a hirdetés árának megfelelő összegű levélbélyegben a kiadóhivatal címére beküldeni.

FÓTISZTVISELŐ, 50 éves, özvegy, gyermektelen, a fővárosban be rendezett lakással. Elvenne jó zsidó családból származó 36–42 éves korban levő hölgyet, lehet özvegy vagy elvált asszony, gyermek nem akadály. Esetleg benősülne kereskedelmi vagy ipari vállalatba. Közvetítők ne írjanak. Levelek: „Komoly házasság” jeligen a kiadóhivatal továbbít.

26 ÉVES TEXTILTECHNIKUS vagyok. Textilgyárba vagy nagyobb textilüzletbe benősülnék. Levelek „Komoly szándék” jeligére a kiadóhivatalba. Diszkréció természetes.

MEGNÖSÜLNE 28 éves textil-műszaki tisztviselő. Elvenne 18–22 éves magas szöke úrilányt, némi hozománnyal. Közvetítők kizárva. Leveleket „Nem mai lány” jeligére a kiadóhivatalba kérek.

CSINOSNAK MONDOTT úrnő, 4 szobás gyönyörű lakással, pár ezer pengővel férjhez menne 50–55 éves nyugdíjashoz. Leveleket „Balzac asszonya” jeligen a kiadóhivatal továbbít.

INTELLIGENS, nagyműveltségű úrnő keres társalkodónői vagy anyahelyettesi állást. „Megnyerő külső” jeligére a kiadóba.

HÁZVEZETŐNŐ, 50 éves, elmenő kisebb családdhoz, ahol a ház asszonyát helyettesítené. Fizetés nem fontos, csak nyugodt otthon keresek. Leveleket „Sorsüldözött” jeligére a kiadóba kérek.

GYÖNYÖRŰEN éneklő kanárikat olesón vehet: VI., Szondi-u. 68.

VARRÓGÉPET magas áron veszek! Tel.: 13-60-11.

29–29–88. RAPID BÉRAUTÓ.

TAXIGÉPIRÓ, magyar-, németolasz. Tel.: 12-77-96.

A szerkesztésért felelős: **Kecskeméti György.**

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Erzsébet-krt 18., Tel.: 1-363-61.

A kiadásért felelős: **ösv. Kecskeméti Vilmosné.**

Springer-nyomda, Bethlen G.-u. 33.